Published and distributed under permit (No. 761), authorized by Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

РІК ЗАЛОЖЕННЯ 1893.
„СВОБОДА“
„LIBERTY“
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ“
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всї листи, моні-ордери і чеки треба висилати на адресу „SVOBODA“.

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
„SVOBODA“
(„LIBERTY“)
THE UKRAINIAN NEWSPAPER
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

ОКРЕМЕ ЧИСЛО 4 ЦЕНТИ | Урядовий орган Українського Народного Союза — “SVOBODA” — Official organ of Ukrainian National Association. | SINGLE COPY 4 CENTS

РІК XXVIII. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ВІВТОРОК, 27-го СІЧНЯ 1920. ЧИСЛО 12. VOL. XXVIII. JERSEY CITY, N. J., TUESDAY, JANUARY 27, 1920. No. 12.

ПОДІЇ НА УКРАЇНІ.

УКРАЇНЦІ ВДОВОЛЕНІ ЗНЕСЕННЄМ РОСІЙСЬКОЇ БЛЬОКАДИ.

Ся постанова уможливляє відновленне торговлі із світом.

(Кореспонденція Приятелів України).

ВАШІНГТОН, 20. січня. — Знесеннє загальної російської бльокади буде мати важні наслідки для України, після міркованя Юліяна Бачинського, голови Української Місії в Америці.

У тій области, — каже п. Бачинський — яка є без виїмки найурожайнійшою в цілій Европі, є великі засоби збіжа і цукру, чого иншим народам уже давно сильно не доставало. Власти Української Республики мають тепер під своєю контролею не меньше як 400.000.000 фунтів цукру і 20,000.000 бушлів пшениці, не говорячи нічого про шкіри, спірітус і богато инших продуктів, які лежать у магазинах і ждуть на експорт (вивіз). В савєтській Росії є мало, або й ніякого збіжа на експорт; на Україні противно: там його є в обильній скількости.

Україна сама — як запевняє дальше п. Бачинський — є вдоволена нагодою, що буде могла імпортувати (ввозити) такі річи як медицини, хірурґічні прибори, сукно, одежу, обуву і рільничі машини. Сама тільки недостача медицин і одежі звела на біду великі простори України. Коли сі необхідні засоби дістанеться, тоді можна буде розпочати ґрунтовне припиненне ґрасуючих недуг, які у великій мірі деморалізують населеннє і роблять його легкс податною жертвою большевицької пропаґанди.

Українці не лише що противляться савєтським доктринам але й боряться останні два роки, щоби не допустити большевиків до відобрання собі самовлади. Погром Денікіна усуває з поля їх другого смертельного ворога і дозволяє їм сконцентруватися до оборони проти большевиків.

Величезні успіхи в зорганізованню і засобленню українського народу осягнули кооперативні товариства, з яких тих що торгують харчовими припасами й иншим потрібним крамом, істнує 15.000, котрі репрезентують більше ніж 10,000.000 членів. На Україні є також около 3.000 кооперативних банків, величезне число товариств торгуючих рільничими знадобами, насіннєм і т. п., кооперативних прядільень і ткалень та инших подібних підприємств. Старе царське правительство в Росії вважало сі спекуляції ворожими для своїх найліпших інтересів і пробувало всякими способами припинити їх діяльність. Українська Република, навідворот, бачить у них економічне значіннє. А що справи сього краю саме тепер усталюються і приладжуються, то з тими двома установами, витвореними самим українським народом, чужинецькі торговці розпічнуть свої ділові зносини, на своє щораз більше вдоволеннє: з одною установою, репрезентуючою політичну систему, і з другою, репрезентуючою економічну організацію Українців.

Представники українських кооперативних товариств є вже в Швайцарії, Франції, Анґлії і в инших краях, а одна делеґація прибуде небавом до Америки, щоби тут отворити свою головну кватиру.

Хто устроював погроми на Україні?

(Спеціяльна кореспонденція до „Свободи“).

ЖЕНЕВА, 5. січня. — Жидівський нарід переживає в сучасний момент чорні години своєї історії. Згідно з звідомленнями світової преси та ствердженим фактам на території України, на територіях окупованих Польщею та навіть на далекій Сибіри вже майже рік тривають переслідування Жидів. Газетні звістки не дають нам докладного образу всіх погромів, які мали місце в згаданих краях, всеж таки з тих відомостий, які доходять до преси, можна переконатися, що останні погроми на території бувшої Росії і своїми розмірами і числом жертв перевисшають всякі переслідування Жидів за часів царизму. В одному Киеві після заняття його армією російських добровольців впало за три дні (від 18 до 20. жовтня 1919) 6.000 до 8.000 Жидів жертвою погромів. Жорстокість та озвіреннє як також пляновість їх орґанізації кажуть нам шукати причини того сумного явища не тільки в низах населення, але також в рядах тих, котрі хвилево прийшли до власти, „освободжуючи“ землі „єдиной неділимої“.

Що так воно є дійсно, що жидівські погроми є наслідком антисемітської пропаґанди уряду Денікіна, се бачимо ясно зі статті його офіціяльного органу, редаґованого М. В. Шульґіном, котрий занимає в уряді Денікіна місце, яке відповідає міністрови без портфеля.

В „Кієвлянині“ з дня 21-го жовтня 1919 Шульґін, змалювавши коротко криваві ночи в Києві, пише ось що:

„Російське населеннє готове вислухати тих страшних криків та воно задає собі питаннє, чи сі сумні ночи навчать Жидів чогонебудь. Чи вони зрозуміють, що се значить нищити держави, яких вони не збудували? Чи зрозуміють вони, що може значити підбурюванне одної кляси населення проти другої згідно вказівкам великого учителя Карла Маркса? Чи зрозуміють вони, що то є соціялізм, з якого утроби вийшли большевики?

„Чи вони зрозуміють, що їм треба робити сьогодня? Чи Жиди, які взяли участь в бунтах, будуть проклятї по всіх синагогах? Чи жидівська маса з такимсамим захватом відречеться творців „нового режіму“, з яким вона накидувалася на старий? Чи Жиди вдаряться з груди і чи посиплять голову попелом та чи зроблять публичну покуту, бо сини Ізраїля взяли сумну участь в непобориміи бішенстві большевиків. Чи буде заложена „Ліґа для боротьби проти соціялізму“, чи може все лишиться по давньому і мимо страшних ночий смертельної паніки „Ліґа для боротьби проти антисемітизму“ істнувати-ме далі і глупо заперечувати-ме вже признані факти, розбуджуючи тим способом антисемітські пристрасти?

„Для Жидів остаються тільки ті два шляхи: 1. Признатися до вини і робити покуту. 2. Заперечувати і обвинувачувати всіх, тільки не себе самих.

„Їх доля залежати-ме від шляху, який вони виберуть“.

Подібного рода статті, заохочуючі до погромів, ми найдемо і на шпальтах „Вечерного Времени“, ґазети, яка виходить в Ростові над Доном під редакцією Суворіна, та видається за гроші ґен. Алексеєва.

Антисемітська пропаґанда в тій части України, яка підлягає владі Денікіна, ведеться цілком відкрито; їй присвячуються великі кошти. Плякати, які накликують до погромів, розвішуються по мурах міст побіч офіціяльних оголошень, в яких обвинувачується Жидів яко одиноку причину істнування большевизму та розбуджується в масах ненависть і найнизші інстинкти.

Цікаве становище антанти в тій справі.

Видавана в Парижи російська ґазета Pour la Russie (з 12. грудня 1919), якій завдячуємо ті відомости, зовсім справедливо питає: Що роблять уряди союзників, які допомагали Денікінови завести диктатуру на Півдні Росії і які підтримують його цілою своєю силою матеріяльно і морально? Де їх протести? Коли на території, де панує абсолютна власть мілітарної диктатури, запровадженої при помочи союзників, ллється від довгих місяців кров жидівського народу, коли повторяються страшні сторінки середновічної історії, — що роблять представники антанти?

Побіди большевиків на Україні.

ЛОНДОН, 24. січня. — Одержані тут нині большевицькі вісти доносить про завзятий бій у Кривім розі (в Херсонщині), 160 миль на північний схід від Одеси. В околиці Константиновської (Донщина) большевики мали обсадити лівий берег ріки Сал (лівобічний доплив Дону).

Большевицька кіннота виконала жвавий наступ, якого вислідом було здобуттє Александрівки, Николаївки і Орлівки, з многими бранцями і великою добичию.

Бездротна телеґрама, вислана савєтськими властями в Москві, доносить про здобуттє Перекопу (се місто лежить на вузкій шийці, яка лучить півостров Крим з суходолом полудневої України), 60 миль на полудневий схід від Херсону, а 180 миль на схід від Одеси.

Статистика знищень в Галичині.

ЛЬВІВ, 9. січня. — Статистику галицьких шкід воєнних зладив т. зв. краєвий уряд відбудови, котрий зістав покликаний до життя ще в році 1916 і мав тоді назву: Централя для господарської відбудови Галичини. Після дефінітивних обчислень вартість шкід, спричинених воєнними випадками, виносить 17,224,000.000 корон.

З окремих рубрик найповажнійшу становлять будинки, яких ушкодження, включно із знищеннєм находячихся в них домашних рухомостий, оцінювано на около 7 і пів міліярда корон. Дуже поважно представляються також шкоди в лісах. Шкоди в рільничім інвентари живім і мертвім, в промислі великім і середнім, в ремеслі і торговлі переходять півтора міліярда корон. Очевидно, що повисші числа не вичерпують цілої величі шкід, які понесла Галичина в наслідок війни. Іменно в повисшій статистиці не узгляднено ані воєнних запотребовань, які виносять міліярди, ані так званих шкід посередних, для зіставлення яких нині бракувало певних підстав.

Інтернаціонал в обороні України.

(Спеціяльна кореспонденція до „Свободи“).

ЖЕНЕВА, 2. січня. — Секретаріят Інтернаціоналу розіслав своїм національним групам меморіял, внесений делеґацією української соціял-демократичної партії. Меморіял подає короткий перегляд подій на Україні за рік 1919-тий, описує нинішне тяжке становище України, витворене горожанською війною і бльокадою, та вказує ті кроки, які повинні бути починені, щоби вивести сей край з сього неможливого положення. Вони відповідають тим загальним бажанням, які були поставлені органом нових републик Сходу, L'Europe Orientale (Східна Европа), для замирення східної Европи; признанне новоутворених републик, з тим, щоб їх правительства обовязались скликати у себе установчі збори; здіймленнє бльокади; очищеннє територій занятих большевицькими та денікінськими військами; скликаннє конференції з представників нових републик і совітської Росії.

Книжка, в якій говориться про українські справи.

(Спеціяльна кореспонденція до „Свободи“).

ЖЕНЕВА, 2. січня. — В Женеві сими днями вийшла у французькій мові книжка п. н. „Від автократії до демократії“, яку написав Н. Гай. У ній зібрані статті автора, друковані в часописи „Журналь де Женев“. Автор довго жив на Україні і в Росії й інформує своїх читачів про внутрішні причини, які приготовили упадок царської автократії та про глибоку відмінність українського життя від великоросійського, яка приготовила нинішне відділеннє України від Росії.

Українська Громада в Берліні.

(Спеціяльна кореспонденція до „Свободи“).

БЕРЛІН, 26. грудня. — Рада Української Громади в Берліні подає до ласкавого відома, що 25. жовтня 1919 р. заснувалося в Берліні українське товариство під назвою **Українська Громада в Берліні** з метою гуртувати Українців в Німеччині, а головно-ж у Берліні і підпирати політичне, національне, культурне і громадянське життє на чужині. Загальні збори вибрали до Ради: **др. Володимир Левицький**, голова; **др. Андрій Журавель** і **др. Роман Смаль-Стоцький**, заступник голови; **др. Осип Суховерський**, секретар; **п. Гриць Петренко**, скарбник; **п. Бронислав Бурбела**, господар; **др. Кость Воєвідка**, член Ради; **п. Михайло Білеченко** і **пані Дора Сімовичева**, кандидати. Товариські сходини бувають кождої середи від 7-мої години вечером, майже кождий раз з викладами, у каварні „Landgraf“. Kurfurstenstrasse 45. — За виділ: **Др. В. Левицький**, голова; **Дора Сімовичева**, за секретаря.

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

ФОШ ВІДІХАВ ДО ПОЛЬЩІ.

Буде провадити війну проти большевиків.

ПАРИЖ, 24. січня. — Ґенерал Фош відіхав нині пополудни до Варшави, щоби там поробити всякі приготовання до союзного нападу на большевиків. Сей напад розуміють так, що Франція доставить оружа польській і иншій армії, а Велика Британія доставить морських сил. На основі сього пляну британська середземноморська фльота вже відіхала на Чорне море.

Загальний нагляд над операціями віддано ґенералови Фошови. Принятте пляну злученої кампанії проти савєтських війск є побідою Франції, яка домагалася зороженої сили на полагодженнє російського питання, замісць Ллойдджорджової політики отвертих дверий.

В Польщі заряджено мобілізацію.

ВАРШАВА, 24. січня. — Нині польський кабінет підписав мобілізаційний наказ. Се зроблено по тій причині, що большевики приготовляються до наступу на Польщу.

ЛИТВА ВИСТУПИЛА ЯВНО-СЛАВНО ПРОТИ ПОЛЬЩІ.

Не хоче і чути про союз з нею.

ГЕЛЬЗІНҐФОРС, 25. січня.— Литва виступила явно проти всякого союза з Польщею і взагалі проти союза, в якім бралаб участь також Польща. Як результат того становища, вона не приступила до оборонного союза Естонії, Латвії й Польщі, який щойно тут сформувався по довгих нарадах представників чотирох згаданих держав.

Замісць брати під розвагу союз чотирох держав, Литовці на самім початку нарад запропонували представникам Естонії і Латвії, аби зорганізувати союз проти Польщі. Представники Латвії й Естонії відказались брати сей проект під увагу, не маючи на се повновластий. Коли се їм не вдалось, литовські делеґати заявили, що до жадного союза, до котрого буде належати Польща, Литва не вступить.

Союз чотирох балтійських держав.

ЛОНДОН, 24. січня. — Фінляндія, Естонія, Латвія і Польща заключили спільний оборонний союз проти савєтської Росії. В договорі говориться, що всякі непорозуміння між тими державами мають полагоджувати вони самі, а коли прийде непорозуміннє териториальне, тоді справу має полагодити народне голосованне, після принципу самоозначення. Самоозначеннєм вони постановили полагодити всякі териториальні спори між ними і Росією.

Женщини в Югославії голосують.

БІЛГОРОД, 24. січня. — Правительство оповістило, що ті женщини, котрі мають на своїм імени записане поле або яку реальність, будуть мати право голосу при виборах в Югославії, які відбудуться за місяць.

КОЛЧАК В РУКАХ РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ.

І Камчатка революціонізуєсь.

ЛОНДОН, 24. січня. — Потверджується вістка, що адмірал Колчак „голова всеросійського правительства“ в Омску, опинився в руках революціонерів, котрі будуть судити його за державну зраду. (Недавно тому московські большевики були донесли, що то вони зловили Колчака. Се твердженнє большевиків збили инші телеграми, кажучи, що Колчака полонили його власні війска, що зреволюціонізувалися. Большевики все люблять чванитись і давати кредит собі за те, що хтось зробив).

СТОКГОЛЬМ, 23. січня.—На півострові Камчатці вибухла спокійна революція. Війско і цивільне населенне арештувало офіцирів і цивільних адміністраторів. Кровава боротьба кипить недалеко Іркутска, на Сибіри, де повстанці бються з відділами реакційного правительства. Деякі полки козаків, що передтим попирали Колчака, перейшли на сторону повстанців. Повстанці заявляють, що не мають і не хочуть мати нічого з большевиками.

Скандинавські робітники проти III. Інтернаціоналу.

КОПЕНГАҐА, 24. січня. — Зїзд Скандинавських Робітників, котрий покінчився тут вчера, відкинув пропозицію норвежських соціялістів, аби злучитися з III. Інтернаціоналом, в Москві. За резолюцією було 15 голосів, проти резолюції 385. Також відкинено пропозицію норвежських соціялістів, аби савєтській Росії вислати братерське поздоровленнє. — Зїзд лише висловив своє вдоволеннє, що змагання, привернути в Росії старий реакційний режім, потерпіло цілковиту невдачу.

В Німеччині домагаються признання Ірляндії.

БЕРЛІН, 23. січня. — В „Дайтше Цайтунг“ поміщено статтю, в якій автор домагається від німецького правительства, аби воно признало независимість Ірляндії в як найкоротшім часі. „Мир вже ратифікований, і на основі договору не може бути жадної перешкоди в тій акції, тим більше, що останні вибори в Ірляндії виказали бажанне Айришів мати независиму републику“.

Німці мусять хиба відречися тютюну.

БЕРЛІН, 25. січня. — Виходить так, що Німці мусять хиба відречися тютюну, бо новий податок на тютюн, який входить в житте 1-го лютого, майже подвоює ціну цигарів, цигареток і тютюну. Кажуть, що з тої причини найменьше 60% Німців заперестане курити.

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

О ПРИЗНАННЄ УКРАЇНИ.

Нюйорська ґазета „Трібюн“ каже, що признання домагається принцип самоозначення.

НЮ ЙОРК, 26. січня. — Ґазета „Трібюн“ домагається нині, щоби антанта признала независимість України. „Найважнійший проблєм в злуці з російським питаннєм — се Україна. Ся велика держава, з простором Німеччини і Франції разом, а з населеннєм Італії, зістала влучена ще в половині XVII. століття до московської імперії. Її жителі творять окрему галузь великої славянської родини і не є, як часто підозрівано, підрядними Росіянами. Вони мають окремі національні характеристики — і в противенстві до комуністичних Москалів, вони є індивідуалістами“.

Українська мова є окрема і яко така є признана визначними авторитетами, включаючи й Петроградську Академію Наук. Україна є найбогатшою частю російської імперії, і є найбільше збіжеродна країна в Европі. Вона має богаті мінеральні поклади. Взагалі, край сей є обдарений всякими фізичними можливостями, аби стати найбогатшою державою в Европі.

Як справа стоїть тепер, коли большевицьке правительство сильно укріпилося в Москві, антанта поповнилаб чисте варіяцтво, коли, — признавши большевиків — силою пхнулаб назад до російської кошари противобольшевицьких українських націоналістів, котрі стремлять до збудовання независимої демократичної републики. Противно, для інтересів антанти є конечним, аби Україна стала сильною независимою державою і членом союза, щойно сформованого балтійськими державами і Польщею.

Признаючи українську независимість, антанта пійде на стрічу принципови самоозначення, а рівночасно піддержить панованне тої загальної справедливости, яка є основою загального мира.

Приналежність до комуністичної партії є достаточною причиною для депортовання.

ВАШІНГТОН, 24. січня. — Міністер праці Вілсон видав орeченне, що Комуністична Партія Америки змагає до повалення правительства силою або насильством, і що се є обовязком міністерства справедливости, під провізією закона ухваленого і принятого 16. жовтня 1918 року, арештувати і депортувати чужинців, котрі є членами сеї орґанізації. На основі сього рішення правительство буде депортувати 3.000 чужинців, які тепер находяться під арештом на острові Елліс, в Ню Йорку.

Як поступає справа з правом голосу для женщин.

ВАШІНГТОН, 26. січня. — Вже 26 стейтів Злучених Держав заявилося за тим, аби женщинам надати рівне виборче право. Щоби проект міг стати федеральним законом, треба, аби за ним заявилося 36 стейтів.

За проектом заявилися вже отсі стейти: Іллінойс, Вісконзин, Мішіґен, Канзас, Ню Йорк, Огайо, Пенсильванія, Масачузетс, Тексас, Айова, Мізурі, Аркензо, Монтана, Небраска, Міннесота, Ню Гемпшир, Юта, Каліфорнія, Мейн, Норт Дакота, Савт Дакота, Колорадо, Род Айленд, Кентоки, Ореґон й Індіяна. Перший ратифікував проект 10. червня 1919, а останний 16. січня 1920.

Відкинули ратифікацію отсі стейти: Джорджія, Алабама, Місісіпі і Савт Каролайна. Джорджія відкинула 24. липня 1919, а Савт Каролайна 22. січня 1920. Голосувати над проектом мають ще 18 стейтів.

О ПРИЗНАННЄ НЕРОСІЙСЬКИХ НАРОДІВ.

Нюйорський „Таймс“ радить признати независимість України і балтійських держав.

НЮ ЙОРК, 26. січня. — Заявою, що „під теперішну пору пограничні краї Росії є фактично державами, і то державами, які мають жизненний інтерес у поваленню большевизму“, і що „не булоби ані справедливо ані мудро не признати їх“ — кінчить свою статтю тутешний „Таймс“, у вчерашнім виданню.

Се вже друга з ряду стаття „Таймс-а“, котрий радить антанті признати независимість неросійських народів бувшої Росії і в той спосіб дійти до побіди над большевиками.

Подібно, як „Трібюн“, „Таймс“ каже, що ті народи дали аж надто много доказів свого істнування і сили.

„Колиби не вороже становище російських умірковних кругів супроти пограничних народів, Леніна вже давно не булоби в Кремлі. Однак ті круги не лише не годяться, щоб Польщі або Фінляндії дати кусник російської території, але, що більше, вони не хочуть признати національного руху балтійських країв, Кавказу й України. Вони обстоюють при тім, що сі території мусять бути частями відбудованої Росії — не лише економічно, але й політично. Дуже немногі говорять про місцеву автономію. А се було причиною упадку Юденича і Денікина.

Ті, що сумніваються про реальність національного руху в Естонії, приміром, повинні розважити, що естонська армія могла дати рішаючу поміч Юденичови, колиб Естонці не були боялися, що його побіда буде руїною естонської независимости.

В кількох критичних моментах Петлюрова армія булаб дала Денікінови достаточну поміч, аби він міг дійти до Москви. Але Петлюра воював проти Денікіна, бо він знав, що Денікінова побіда покінчить надії на независимість України. Денікин мав клопоти з Кубанщиною за тесаме питанне.

Антанта до якогось часу державлась поглядів російської правиці. Навіть міністер Ленсінг заявив недавно, що Злучені Держави обстоюють при злученій Росії. І се говориться в тім часі, коли російські „унітаристи“ вже побіджені, а пограничні народи виставлені як перша оборонна лінія проти большевицького наїзду. Чому таке становище — можна догадатись. Російська правиця грозить, що на случай признання антантою независимости пограничних народів Росії, вона в комплеті перейде на сторону Леніна. Однак се погроза, якої вони не схочуть перевести в житте.

І остаточно „Таймс“ каже не зважати на ту погрозу, але признати независимість неросійських народів. „Під теперішну пору пограничні краї є фактично державами, і то державами, які мають жизненний інтерес у поваленню большевизму; анексія без мудрої етнографічної основи не повинна бути дозволена, але не булоби ані справедливо, ані мудро не признати їх і не дати їм помочи“.

ГРОЗА ІНФЛЮЕНЦИ.

Кидається по великих містах.

ВАШІНГТОН, 23. січня. — Інфлюенца, яка тут гостила минувшого року, починає прибирати грізну форму по всіх майже великих містах. Найбільше загроженим є Шікаґо, де тисячі людий вже недужало. Ню Йорк стоїть другий з ряду. У Філядельфії недуга щойно починає ширитися. На початок занедужало там минувшого четверга 123 особи.

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper published three times a week: Tuesday, Thursday, and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
ESTABLISHED 1893.
VLADIMIR B. LOTOTSKY, Editor-in-Chief.
ANDREW SAWKA, Business manager.
Entered as second-class matter March 30, 1911, at Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION:		ПЕРЕДПЛАТА:	
United States:		в Злучених Державах:	
1 year	$3.75	на рік	$3.75
6 months	$2.00	на пів року	$2.00
3 months	$1.25	на 3 місяці	$1.25
to Jersey City and to foreign countries:		В місті Jersey City і за границю:	
1 year	$5.00	на рік	$5.00
6 months	$2.50	на пів року	$2.50
3 months	$1.50	на 3 місяці	$1.50
Single copy 4 cents.		Поодиноке число 4 центи.	

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.
Телефон Гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.
Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу "Svoboda".
При висиланню замовлення належить долучити моні-ордер або чек.
За всі оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає.

ЩО ТЕПЕР ДІЄТЬСЯ НА УКРАЇНІ?

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

З добре поінформованого жерела в Европі наша часопись одержала такі відомости про останні події на Україні:

Після порозуміння, уложеного галицькою старшиною з денікінцями в середині падолиста в Каменці зазначились різко дві розбіжні течії: одна, котрої тримався Петлюра і ріжні близькі до нього люди, — се, щоб **шукати помочі у Поляків**; — друга, яка вже й передтим дуже сильно виступала нераз, та всякими способами загладжувалась Петлюрою, — се, щоб **обєднатись з повстанцями та прийти до згоди з большевиками**. Сим разом ся течія прокинулась настільки сильно, що Петлюра не рішився довше оставатись в Каменці і вислав свою сімю з членом директорії Швецем до Польщі через Галичину, а сам потім теж до Польщі подався, віддавши Каменець під охорону польського війська, а тоді міністри з головою кабінету Мазепою на чолі, й українська армія, скільки її ще було, з висшою старшиною і всім, що було вартнійшого, пішли на Проскурів, щоб залізницею іти до Білої Церкви, де був осередок організації повстанців і **де вже в тім часі організувалось українське савєтське правительство**, з українських лівих соціялістів-революціонерів („боротьбістів"), незалежних соціял-демократів і т. п. Головою його називають Ткаченка, міністра внутрішних справ за часів Центральної Ради. Він узяв сей уряд і тепер; міністерство закордонних справ нібито взяв Мануїльський, бувший член київського большевицького уряду; бувший премієр Чеховський взяв портфель освіти, а Безпалко зістав міністром праці.

Але під Проскуровом Мазепі і Петрову (міністрови військових справ) мав загородити дорогу вже денікінський відділ. Ви знаєте, що тут згинув Петрів. Кажуть, що денікінці захопили тут вагони із золотом та ріжними вартостями, що були скарбом українського уряду; кажуть, що золота було дуже богато, скупленого і реквірованого, але все ще потребує потвердження. Останки української армії, які вихопились із сеї битви, прилучились до Білоцерківського правительства; між ними й **останки Січових Стрільців під командою отам. Коновальця** (се ті 20.000 Січ. Стрільців, що про них була звістка, що передались до большевиків; вони в дійсности признали український білоцерківський уряд). **Вони узяли Київ.** Уряд Раковського (московсько-большевицький київський уряд) тепер є в Чернигові. Про Зеленого кажуть, що його таки нема вже, вбито, тільки його військо далі носить його імя, таксамо як відділ Соколовського, котрого вбито ще давнійше.

Коли розійшлась відомість про нещасте під Проскуровом; що Петлюра властиво зовсім без війська, се дуже утруднило йому переговори в Варшаві. **Перед тим торгувались про поділ Галичини приблизно по лінії Бартельмі, так як пропоновано в перемирю сеї весни; після Проскурівського погрому Поляки вже инакше не хотіли говорити як про границю по Збруч. Нарешті, стала умова на тім: Поляки опорожнять Поділє і частину Волині, а Петлюра зробить своєю резиденцією наново Рівне, і буде там формувати нове військо. Поляки дадуть йому зброю і дозволять брати охочих з Галичини (зробити там вербунок).**

Акція його утруднялась тим ще, що у Варшаві він (Петлюра) застав ціле гніздо правих Українців (самостійників, хліборобів-демократів, хліборобів-власників, „народніх республіканців"), що позбігались до Варшави після Оскілківського перевороту і при пізнійших пополохах і давно вже мали плян організувати своє правительство під польським протекторатом. Був там Оскілко, Сергій Шемет, проводир хліборобів-демократів, один з аранжерів Скоропадщини й ин.). **Вони очевидно, робили конкуренцію плянам Петлюри щодо сформовання нового кабінету, на місце Мазепиного, під польською опікою. Можна здогадуватись, що конець кінцем прийшло до якогось компромісу, і новий „поміркований" кабінет Петлюра зложив мабуть за порозумінням з тими правими партіями. Головою сього кабінету Андрій Лівицький, б. міністер справедливости, голова варшавської місії. В Парижі вже отримали від нього депешу яко від голови правительства. До Білої Церкви Петлюра вислав гінця, але з чим, невідомо.**

За кілька днів перед Різдвом Петлюра виїхав до Тернополя, з тим, щоб відтам удатись до Букарешту, правдоподібно, щоб полагодити відносини і забезпечити піддержку звідти. (Після окупації Поляками Каменця Румунія була замкнула границю).

ЯК ПОМОГТИ СТАРОМУ КРАЄВИ У ВИДАВНИЦТВАХ.

Дорогі земляки! Я прочитав у Ваших часописях відозву до тих, що таки конче мусять тепер же вертатись з Америки до краю, не вважаючи на негогідні обставини, — аби вони везли зі собою туди книжки! Се дуже до річи нагадано про страшну і необчислиму у своїх наслідках недостачу книжки, яку переживає ціла Україна, Наддніпрянська і Наддністрянська, в школі і дома, в практичній роботі і в хвилях, коли втомлена і вичерпана душа шукає моральної помочі, потіхи і розривки. Ся недостача повстала з переслідувань українського слова у военній, добі; збільшились через нищенне українських культурних та наукових інституцій, бібліотек і книгарень в горожанській війні, в большевицькій та денікінській офензиві, в польській окупації і дійсно довело наше культурне життє в краю до становища грізного і недопустимого.

Але я не думаю, аби йому могли зарадити ті книжки, котрі повезли-б зі собою наші еміґранти, повертаючись до **краю з Америки**! Розуміється, добре буде й те, але наша еміґрація, наша Американська Україна зокрема, може в сій справі зробити далеко більше, і навіть дуже богато, як мені здається!

Не знаю, чи Вам відомо, що ще з минулого (1918) року, коли друкарні на Україні прийшли до такого упадку, що не стало ні паперу ні фарби, спинилась пересилка і перевізка, а далі посунули большевицьки війска — ріжні видавничі українські спілки та фірми перенесли видавничу роботу до Відня, де був папір і складачі, що вміли складати українське письмо. Протягом року видруковано там десятки книжок; деякі дуже цінні і важні (підручники шкільні, книжки для дітий, писання таких письменників як Винниченка та Олесь і т. и.). Але тим часом границя замкнулась і перші транспорти, післані через Галичину, підчас польського наступу опинились в польських руках; були запечатані в Станиславові, і не знаю, чи й досі не гниють під замком. Робились потім проби наладити транспорт через Румунію, але досі вони остаються без успіху, бо після передачі Каменця Полякам всякий звязок з Україною через Румунію перервався; румунсько-українська границя замкнена зовсім, і під впливом сього українська видавнича робота в Відни слабне або й зовсім припиняється. Се шкода, бо у Відни ще й тепер можна друкувати книжки дешевше ніж деинде,і відтам всетаки лекше буде ніж відкинебудь подати українську книжку при першім отворенню границі чи на Галичину чи на Закарпатську Україну, котрі своєї власної книжкової продукції сотворити не годні; чи на Наддніпрянську Україну, яка теж очевидно не зараз і не доразу зможе наладити у себе видавничу справу, навіть по тім як скінчиться нинішня війна.

Отже я й думаю, що в сім критичнім моменті Ви могли би зробити велику поміч у сій справі, як би зорґанізували у себе якусь книгарську консерцію та закупили й замовили кождої української книжки, яка видається українськими видавництвами в Відни чи де, більшу скількість примірників: по 2, 3, 10 тисяч примірників, відповідно до того, як яка книжка може у Вас розходитись. При відповідній заохоті Ви моглиб чейже довести до того, щоб кожда українська книжка, котру Ви закупили розходилась в Америці, рахуючи сюди й Канаду і Бразилію, в числі трох тисяч примірників, а книжки більше популярні, інтересні та почитні могли-б розпродаватись по 10 і більше тисяч, і тим би Ви незвичайно причинились до підтримання українського національного життя в нинішні трудні часи! Так роблять инші, і Ви так могли-б зробити!

При кождій нагоді я стараюся розвідуватись, як собі радять инші народи в нинішних тяжких часах, і нераз довідуюсь щось корисне. Скажім, Вірмени, їх положеннє може ще гірше нашого, але держить їх орґанізація. В Америці їх рахується яких небудь 150 тисяч, а вони тримають на собі своє культурне життє і своєї нації, яка фактично спинилась без території. Вони приймають на себе, наклади нових книжок; дають замовлення своїм письменникам; платять гонорарі, дають змогу вести свою роботу; видають по 3, 5, навіть 15 тисяч примірників; розпродують в Америці, а вчасти приховують і для краю. Українців в Америці безпечно не меньше міліона (з Канадою і Бразилією разом), і вони могли-б для свого народу зробити те, що роблять Вірмени!

Але я в наших обставинах вважаю кориснійше, щоб замісць друкувати у себе все, що може бути потрібним нашому краєви, Ви підтримали своїми закупнами ті видавництва, які ведуться близше краю. По перше, близше буде везти і використовувати хвилі, коли довіз стане можливий, а ще важнійше, що американська валюта така дорога, що виданої у Вас книжки з краю однаково не можна буде докупитись, а у Відни чи в Празі можнаб видавати книги дешевше. Видана там книга, навіть покривши кошти перевозу і добрий рабат, ще не буде для Вас дорога. Ви-ж, рахуючи ціну гривні по доброму а не спекулятивному курсу, дасьте змогу вести справу далі і приготовляти запаси книги для краю все ширші і ширші.

Оскільки можу судити з анонсів, приблизно на Вашім торзі книжнім друкований аркуш (16 сторін вісімки) розцінюється в 10 центів, а на віденськім торзі він коштує коло півтора гривні. Коли Ви при закупні рахувати-мете 4 центи, то се ще буде дуже доброю ціною для віденських видавництв, а дуже дешевою ціною для Вас.

Обєднаннє українських кооператив, що має свій осідок у Відни, могло-б бути найкрасшим посередництвом для сих операцій, тим більше, що й само воно займається виданнєм. Але воно мабуть могло-б продавати Вам книги, loco Віденъ, Ви-ж самі, себто Ваша книгарська консорція мусіла-б наладити транспорт. Я не знаю, наскільки се трудно чи легко в теперішних часах, але чейже не неможливе, однак всякий захід у сій справі з лихвою оплатится її культурною вагою; просто необчислимою!

Із щирим привітом

Михайло Грушевський.

Женева, 26. XII 1919.

РІДНА ШКОЛА.

Нема народу на світі, якийби витворив у себе так влучну і так характеристичну назву, як се витворив український нарід назву „Рідна школа". Саме слово „рідний" пригадує нам давну родову орґанізацію наших предків, пригадує нам „род", основу староукраїнського устрою, який дав початок давній київській державі і випровадив нас на світову арену, як український нарід.

Бажанням кождого Українця є, щоби всі школи всіх катеґорій, які мають служити українському народови, були обняті сею назвою „Рідна школа". Бажанням кождого свідомого Українця, щоби до істнуючих приросли нові роди шкіл, що малиби завданням виповнити всі прогалини, які ще є у нас на полі шкільництва. А прогалин ще дуже а дуже богато. Згадати хочби недостачу фахових шкіл всякого рода. Згадаймо лише недостачу найвищих шкіл і фахових академій. Та ті бажання покищо тяжкі до здійснення. А тяжко їх здійснити тому, бо теперішне положення українського народу в Галичині є того рода, що він уважається неістнуючим тими, які мають власть в руках.

Справа отже стоїть так, що нам нізвідки надіятися на поміч. Рівночасно не тратити нам духа, не тратити моральних сил на безслідні нарікання, не притуплювати нашої чуйности можливими сподіваннями, але брати істнуючий стан як дійсність, облічити холодно всі умовини і з так зробленим білянсом нашого культурного доробку, братися і до дальшої будови і до піддержання того, що вже існує.

Наші змагання на полі шкільництва йшли і йдуть до того, щоби кожда українська школа, будь народня, будь середня увійшла в життя. Та перешкоди у тім напрямі були і є так великі, що всякі зусилля вінчаються так незначним успіхом, що прямо страшно робиться, коли подумаємо, що так малоби далі йти.

Нашу народню школу розбили всякі розпорядки шкільних властий. Вимірені проти українського учительства спричинили повний застій у тім незвичайно важнім апараті. Коли після довшого часу істнування і примінювання тих розпорядків удалося остаточно осягнути деяку їх зміну, а навіть відклик, так розшаліла филя ненависти до всего, що українське, каже нам ще довгий час ждати на нормальний стан. Мимо того, що шкільні власти вищої категорії зарядили покликання всего українського учительства до служби, повітові шкільні власти й окружні інспектори заявляють нашому учительству, що вони про зміну перших розпорядків нічого не знають. Инші знову явно говорять, що знають, але зовсім не думають примінюватися до них. Треті знову заявляють зголошуючомуся учительству, що їхні дотеперішні посади вже роздані й вони не можуть приняти їх до служби. І знову розпочинаються нові „хожденія по мукам", нові зажалення, нові рекурси, жалоби, подання, просьби, укладаються нові меморіяли, яких успіх остане такий, яким був успіх перших меморіялів. Учительство терпить далі нужду, як терпіло, а українське село, українське місто й місточко остає на далі без школи, українська дітвора має далі нидіти без науки й виховування, а наш нарід буде далі слухати всяких тирад про свою некультурність, анальфабетизм, буде далі слухати про те, що він має бути вдячним за несення йому „культури" і т. и.

Мимо тяжких репресій, мимо безпримірного в історії людства давлення найменьшого прояву українського життя в краю, мимо гіобових вістий, які приходять до нас із тюрем і таборів інтернованих і полонених, найшлося ще стільки енерґії у нашого громадянства, що воно хотіло своєю власною поміччю, своїми власними силами поставити шкільництво на ноги. Не богато тих місцевостий, на пальцях їх можна полічити. А тут сейчас наспіли вісти з Золочева, відтак з Станиславова, инших місцевостий, що приватні школи закриваються повітовими польськими властями. Та й не все доходить до нас. Ми певні, що у великій скількости місцевостий мовчить наша громада, думаючи, що чейже тим способом пасивного терпіння зворушить уми переможців і у них прокинеться більше людська думка не давити того, що є елементарною потребою народу, такою потребою як хліб, вода і воздух.

Те саме можна сказати і про нечисленні середні школи державні і приватні. Місяць за місяцем минає, але ми не чуємо нічого про ґімназію в Станиславові. Незабаром проминe чейже час мовчанки і давлення всякого свобідного слова. Почуємо тоді такі історії, що будуть рівнатися описови дантейського пекла, а все те буде відноситися до мартирольоґії української школи, тої царини суспільного життя, якій чужою повинна бути думка про яке небудь покривдження.

Щоби отсей терновий вінок вийшов заокругленим, мусимо згадати про ті сотки нашої академічної молодіжи, що остала в краю, яка не може побирати науки іззa зовсім неоправданих заряджень властий. Коли подумаємо про те, що многі із них потратили вже не рік, ні два, але навіть пять і шість літ студій, що деякі із них поневірялися довгі літа у всяких полонах, що многі із них брали участь як активні члени воюючої армії, то прямо не розуміємо, як перед судом історії оправдають власти свої зарядження.

Та видно, що українському народови суджено терпінням сталити себе до гарніщої будучности, видно суджено йому в той спосіб добувати собі право на власне вільне істнування. І ми знаємо, що в історії людства ні одні терпіння, муки не оставали без сліду. Пригадати однак треба, що се лише булиби самі пасивні риси, що говорилиби за нами.

Нам треба активних, діяльних рисів. І до викликання їх змагають отсі слова. Здавалосяби, що віє від них безнадійністю положення. Та наш нарід дав в останніх часах тільки доказів своєї зрілости, своєї животної сили, своєї непобореної, жилової енергії, що до него можна приступати із всякими представленнями дійсного стану. Таке представлення не зможе ніколи зневірити і воно не зневірить навіть так горем прибитого народу, як український!

Зневіру може ширити лише власна апатія, власна безсильність, заложення рук, недостача самопомочі і самооборони. Зневіру може поширити упадок істнуючих шкільних інституцій, які мимо всіх противних відносин ще істнують, але яких істнування оперте є на власних силах, на силах громадянства.

Під тим зглядом ще богато остає до бажання.

Відомою є річю, що в богатьох місцевостях істнують таки свої приватні школи народні й середні, з тих останніх ґімназії і учительські семінарі. Буджети тих шкіл основані лише на сподіваній майбутній жертвенности загалу. Як досі справа стоїть, вони живуть надією, що жертвенність загалу не заведе і дозволить їм довести їхнє діло до кінця. Се не представляє ніяких трудностий, бо ще тільки матеріяльної сили можемо викресати із себе, щоби забезпечити правильний розвиток усіх наших приватних шкіл. Розходиться про те, чи сповняє наша громада вложений на неї отсей обовязок. Чи кождий громадянин пожертвував вже гроші на Рідну Школу? Чи може жде він, аж до його хто зголоситься і витягне лепту?

На се не вільно ждати. Поміч мусить плисти без перерви. Не спорадично, не, хвилево, але безнастанно й обильно. Се не ті давні часи, колито всякі комітети дбали про школу, сушили собі голову, як добути гроша. Се не ті часи, коли остаточно удавалося нашим послам одержати підмогу із державних фондів. Ми мусимо як нашу найважнійщу ціль поставити не тільки самими жертвувати, кількo в нашій силі, але всіх приєднувати, заохочувати, загрівати до жертв на Рідну школу. Не оглядатися нам те, що в нашім повіті нема приватної школи. Памятаймо, що приватна школа в других повітах є таксамо нашим майном, як би вона була у власнім повіті. Тому нехай цілий край, усе наше громадянство піде за кличем „Рідна Школа" памятаючи, що се наш дуже важний заповіт під теперішну хвилю. Належить памятати, що тут не обійдемося десятками тисяч, нам треба соток тисяч лише на те, щоби приватна українська школа перетревала отсю нещасну провізорію.

Наші жертви посилаймо, декому любо. Чи вони вплинуть до поодиноких шкіл, чи до фонду „Рідна Школа" (кн. тов. Дністер ч. 6.800 Ринок ч. 18). се річи не зміняє. Жертва прислана кудинебудь, зробить своє. Лише не відкладати справи, не ждати на те, аж хтось прийде і гроші збере, бо се в теперішних часах неможливе. Нехай кожда українська одиниця памятає, що її поміч потрібна і то сейчас!

М. Галущинський.

ДЛЯ ІЛЮСТРАЦІЇ НАСТРОЇВ НА УКРАЇНІ.

(Витяг з листу українського селянина, визначного члена Української Центральної Ради і Трудового Конгресу, писаного в Камінци 6. падолиста).

Може ви і чуєте що робиться у нас на Вкраїні, а дещо і я от се хочу вам подати. А саме із села. З часу розгону Центральної Ради. Селянство все не знало, що робить ся і що робилось, але тепер, особливо після другого приходу большевиків, українська ідея набрала великої ваги. Тепер уже не знайдеться селянина щоб не знав що він Українець, а також і то ще селяне починають розуміти, що землю дадуть тільки Українці і тут найбільше згадується Центральна Рада. Дехто то просто питає чи правда що вона десь переховується за кордоном і що якби люде захотіли то вона-б вернула ся. Така чутка є на Київщині і у нас на Чернигівщині. Кажуть те, що як була Ц. Рада то остроги (вязниці) були пусті. Як би знов скликали Раду то вже-б нас тепер не обдурили, що вона за панів тягне. Цікаво, що Київське робітництво що воювало колись проти Центральної Ради тепер дуже і дуже жалує за свою помилку. Богато з арсеналу і инші робітники в один голос кажуть, що зробили великий гріх що воювали з Ц. Р., яка про нас найкрасше дбала.

А що робить ся тепер на селах, зараз скажу. Даю вам запоруку, що селяни тепер нізащо не погодяться щоб вернулися пани. Готується знов велике повстаннє, тільки селяне бояться щоб їх знов хто не використав і не обдурив.

А отсе дещо про себе. Після того як конґрес розійшовся, я лишився в Киві а по тім перебував на селі. У нас влада весь час була в руках наших „Боротьбистів"*). і справа національна стояла душе гарно. Я був головою одної з Просьвіт. Гроші давали, не забороняли нічого українського. Так справа стояла всюди, де були Українці. Богато самих большевиків казали, що якби Українці прийшли всі до нас то ми удержались би. Треба було скупчить сили всі до одного, але для сього за все літо нічого не зроблено і справа погіршилася. Як прийшли Деніківці, то селянство здорово полівіло і хоче більше слухати Українців. Люди думають що треба битись з Деніківцями але з большевиками треба якось помиритись. Але через інтриґи наших правих і декого з Галичан, справа погіршала і от уже цілий місяць як я вніс питаннє, щоб шукати якихсь шляхів до порозуміння з большевиками, але справа стоїть щось погано і я отсе збираю ся знов на села. Бо я хоч старий але в такий час сидіти в куточку не можу. Мене були Деніківці арештували, але я втік, боявсь що розстріляють. Помогли мені селяне. А отсе знов таки іду і може вже не впіймають, бо там усе гниле і мертве.

Село ще скаже своє слово і я думаю і вірю, що як будем живі, то ще побачимо ся на народній ниві.

*) Лівих українських соціялістів-революціонерів.

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА.

Люї де Брукер (Lois de Brouchere) помістив в „Le Peuple" з 9. грудня 1919 статтю під наведеною назвою, котра являється одним з найсильнійших закликів до інтернаціонального сумління в обороні української культури. Містимо його в дослівному перекладі:

Відомость про занятте Київа військами Зеленого, хоч і як являється неймовірною всеж таки потверджується. Отже в тім самім моменті, коли Денікін і Поляки, сполучившися на руїнах розпорошеної армії Петлюри, святкували остаточний упадок української держави; коли то уряд сеї держави, здавалося, пропав, підносяться повстанці в імя української самої ідеї; проганяють ворогів, які стискають їх з усіх боків і усадовлюються у своїй прастарій столиці, котру тривало тримати в руках показались не здібними ані большевики ані війска реакції.

Се є факти, котрі повинні богато дати до думання тим, що кажуть, неначебто нема української національности, так як вони до недавна заперечували індівідуальність Литовців, а навіть Фінів. Народ не бореться з такою впертостю за свою автономію, коли він не є одушевлений глибокою, історичною, національною страстю. Його просвітні зусилля проявляються впрочім ще красще як зусилля мілітарні, і є невідпорним імпульсом, який пхав його „реалізуватись" на всіх полях. Ось на сей предмет, кілька характиристичних фактів.

Під царським режімом всякийрозвій літератури або українського виховання був систематично припинюваний дуже брутальними поліцейськими способами. Одначе вже від мартової революції 1917 р. там з'уміли сформувати професорів, отворити школи, надрукувати найбільш необхідні твори клясиків і розповсюдити писання національних письменників. Серед нечуваних трудностий створених послідовними інвазіями Німців, большевиків. Денікіна, не дивлячись на найстрашнійшу економічну крізу, на безвідрадний стан транспорту на брак всього, там з'уміли в так короткім часі отворити 15 тисяч початкових, 120 середніх, 64 нормальних і 5 висщих шкіл. Там з'уміли тоді, коли бракувало цілковито паперу, видати в цілости більше 10 міліонів примірників, більше 200 клясичних творів. Там створено бібліотеки. Педаґоґічні журнали освідомляють 20 тисяч учителів і учительок в новітніх педаґоґічних принципах. Відкрито там більше як 1000 філій товариства „Просвіти", які влаштовують щось в роді народніх університетів. І се все в двох роках!

І тепер центральний учительський союз підносить тривожний крик, яким прохає о підмогу всіх тих, кому дорога цівілізація. Се Денікін, в міру того як посувається в глуб території української республіки, замикає школи, конфіскує книжки, гнобить народні університети. Він не дозволяє навчати по українськи, а воно-ж тільки тепер з'орґанізоване. Чи Европа — ся з Найвисщої Ради — дозволить, щоби творилось таке насильство? Чи і сей раз також вона не зробить жадного жесту, щоби підтримати елементарне право самовизначення народу? Ех! Не робім собі ілюзій. Кривда не може зворушити непонятливих або навіть співвинних дипльоматів. Одначе всі зусилля Денікіна, навіть підтримуваного великими людьми з Версаю, нічого не вдіють проти непохитної волі сильного народу. Поневоленнє може, святкувати-ме короткий празник, однак прийде визволеннє".

Так пишуть про нас чужі. Свої Пачовські пишуть про свій народ инакше.

ВІДОЗВА

до всіх відділових секретарів Українського Народного Союза, орґанізаторів і всіх членів та прихильників нашої найстаршої орґанізації, Українського Народного Союза в Америці.

Отсим подаеть ся до відома, що на підставі ухвали з річного засідання Головного Уряду Українського Народного Союза принимаеть ся нових членів до Українського Народного Союза в місяцях

СІЧНИ І ЛЮТІМ

ЗА ПОЛОВИНУ ВСТУПНОГО

а до відділу на підставі статута даного товариства або їх запавшої ухвали.

Длятого П.П. Секретарі і Організатори Українського Народного Союза повинні напружити свою патріотичну енергію та потрудитись через тих три місяці для добра свого власного товариства, братства чи сестрицтва, а тимсамим і для Українського Народного Союза та подвоїти свій відділ в короткім часі.

Ст. Миляневич,
голов. рекорд. секр. У. Н. Союза.

ЗА ОСВОБОДЖЕННЄ ІНТЕРНОВАНИХ І ПОЛОНЕНИХ.

Українсько-польська війна закінчилася фактично перед пів роком і більше не зновиться. Від кількох місяців ідуть в Варшаві переговори про мир і уладнання українсько-польських взаємин і непорозуміння. Польські полонені і інтерновані вже від кількох місяців знаходяться на свободі. Одні служать в польській армії, другі займаються своїми приватними справами і працею.

Серед таких обставин видається загадочним і незрозумілим, чому держиться ще по тюрмах і концентраційних таборах українських полонених і інтернованих, чому не позваляється на поворот домів конфінованим, чому не позволяється на поворот до краю прогнаним і виселенцям, чому переводиться нові інтернування і арештовання за політичні переконання?

Ще в липні сего року заповів польський президент міністрів амнестію для Українців. Польський сойм і військові власти визначили комісії для звільнювання українських інтернованих і полонених. А мимо сего Українців не освободжується.

В чехо-словацькій державі, в Австрії, в Німеччині, у Франції, а навіть в совітській Росії видано амнестійні акти, освобождено сотки тисячів інтернованих і вязнених осіб за політичні провини, а правно засудженим зменшено літа кари.

Також держави антанти в пропонованому статуті для східної Галичини недвозначно виявили свою волю, що в Галичині ніхто не сміє бути непокоєний і потурбований ізза свого політичного становища від дня вибуху всесвітньої війни, се є від 28. липня 1914 р. Статут справді ще не має обовязкової правної сили, одначе воля антанти в сій справі вже ясно і недвозначно є сформулована і проголошена. Західно европейські держави не бажають собі, щоби українське населеннє терпіло за свої політичні переконання і своє політичне становище.

Також начальник польської держави підчас послідного свого побуту в літі в східній Галичині отверто проголосив, що не належить примінювати до українського населення політики відплати і мести.

Відзивалися серед польської суспільности дуже поважні голоси не лише зі сторони соціялістичних кругів, але також з боку міщанських кругів і преси з представленнями, зазивами і проханнями, щоби освободити з таборів і тюрем українських інтернованих, арештованих і полонених.

А мимо того всего Українців не освободжується, мимо сего табори і тюрми переповнені замкненими людьми і то нераз серед найприкрійших условин під гігієнічним і харчевим оглядом.

Защо і пощо держиться тих людий по тюрмах і таборах без суду, а навіть слідства? Защо і на якій підставі карається тих людий без означення навіть реченця, коли кара має скінчитися?

Вязнення і інтернування Українців по тюрмах і таборах уважаємо непотрібною жорстокістю і перешкодою для настання нормальних відносин в краю.

В імя людяности, в імя добра краю і спокійного сусідського співжиття двох народів домагаємося нечайного освобождення українських інтернованих і полонених, свобідного повороту домів конфінованих та заперестання нових інтернувань.

ІЗ САВЕТСЬКОЇ РОСІЇ.

Із зїзду саветів.

Ленін, витаючи 7-ій всеросійський зїзд саветів, **жалувався на те, що селянство не розуміє основ комунізму.**

Селяни, говорив він, сталися земельними власниками і перейшли на сторону капіталістів. Не треба обходитися з ними жорстоко, але підняти більшу пропаганду й організацію, се переконає їх про комунізм.

Ленін радить організувати спеціяльні місії по всій країні для переконання селянства в тому, що комуна в сільському господарстві повинна бути і буде. Селяни, які не годяться продавати хліб по сталих цінах, будуть карані. Вони повинні зрозуміти, що дні вільної торговлі минулися і що великі зиски на торговлі не будуть допущені. Ніякі уступки приватних підприємств не можуть бути терпимі, в противному разі комунізм буде підкопаний в самій основі.

НАШ КУЛЬТУРНИЙ ДОРОБОК.

На закид наших ворогів, що Україна не має своєї культури, ми маємо відповісти:

За час своєї самостійности, від падолиста 1917 року, здвигнула Україна такі школи:

а) Висше шкільництво:

В Київі: 1) Українська академія наук; 2) Український державний університет; 3) Університет св. Володимира; 4) Жіночий університет; 5) Жіночий медичний інститут; 6) Політехнічна школа; 7) Висша музична школа Лисенка; 8) Український інститут архітектури; 9) Правничий інститут; 10) Український інститут адміністрації економії; 11) Інститут для будучности Сходу; 12) Український народний університет; 13) Народна політехніка; 14) Польський університет людовий; 15) Українська академія. В Одесі; 16) Університет; 17) Висші жінночі курси; 18) Міжнародний політехнічний інститут; 19) Консерваторія; 20) Торговельний інститут; 21) Висші рільничі курси; 22) Народний (людовий) університет. В Харкові: 23) Університет, 24) Технольоґічний інститут; 25) Ветеринарійний інститут; 26) Інститут для рільництва і огородництва; 27) Висші жіночі курси; 28) Торговельний інститут; 29) Народний Університет. В Катеринославі: 30) Університет; 31) Висші жіночі курси; 32) Політехнічна школа; 33) Інститут для Копальництва. В Каменци Подільськім: 34) Український державний інститут. У Львові: 35) Польсько-український університет; 36) Політехнічна школа; 37) Рільнича академія; 38) Торговельна академія; 39 Консерваторія; 40) Висший державний музичний інститут.

Наукові, артистичні і літературні товариства в роді висших шкіл: 41) Українське наукове товариство в Київі; 42) Наукове тов. ім. Шевченка у Львові; 43) Українське економічне товариство в Київі; 44) Українське правниче товариство (Київ-Полтава); 45) Правниче товариство при університеті св. Володимира; 46) Історичне товариство літописця Нестора при київськім університеті; 47) Історично-фільольоґічне товариство при харківськім Університеті; 48) Історичне й археольоґічне товариство при одеськім університеті; 49) Товариство любовників штуки при київськім Університеті; 50) Українське товариство для пошireня плястичної штуки в Київі; 51) Правниче і економічно-політичне товариство при харківськім університеті.

Інститути для учителів для обох полів: 52) в Київі; 53) в Полтаві; 54) в Чернигові; 55) в Глюкові; 56) у Винниці.

Учительських семинарів 48, разом отже з попередними є висше наукових заведень на Україні 104.

Другорядних шкіл, (колеґій, низших від університетів) було: Державних 52, приватних (заложених товариствами і приватними людьми) та губерніяльних 766.

В падолисті 1912 року істнувало на Україні 1162 висших народних шкіл, з них належало 52 до зелізниці, а 23 були чисто жидівські.

Читалень „Просьвіти", які сповняли задачу шкіл для старших, було:

На Волині	13
В Київщині	412
В Катеринославщині	138
В Полтавщині	363
На Поділю	87
В Харківщині	56
В Херсонщині	44
В Чернигівщині	78
В Холмщині	3
В Таврії	7
В Курщині	1
У Вороніжчині	1
Разом усіх „Просьвіт"	1,203

Народні школи організовано так завзято, що шкільна дітвора мала повний приступ до шкіл. Се видно з того, що до школи пішов такий процент шкільних дітий:

В Катеринославщині	100 % (отже всі діти!)
В Харківщині	84 %
Полтавщині	79 "
Чернигівщині	72 "
Херсонщині	68 "
Київщині	56 "
Поділю	47 "
Волині	45 "
Холмщині	50 "

Загальний процент дітий обовязаних до школи, що дійсно ходили до школи був 66, значо більше ніж половина.

Се була великанська праця українського міністерства просьвіти та всього українського громадянства, коли зважиться, що не було ані одного моменту, в котрім би не наїздили на Україну большевики і иншого рода Москалї, Поляки, Румуни, Німці, Французи, і що рівночасно з розвитком сеї культурної праці йшла оборона границь Української держави.

Треба схилити чоло перед такою працею.

НА ЗАБОЛОТСЬКИХ РУЇНАХ.

(Письмо з Підляша).

Недавно довелося мені побувати в селі Заболотті більського повіту на Підляшу. Се село до війни було одно з найкрасших закутків на всьому Підляшу. Соток дві білесеньких із позеленілими від моху дахами хаток гармонійно тяглися на верствому протязі широкого шляху й тонули в купах тополь, верб та пишних садків під доглядом величезної камяної церкви. Подовж села за садками блискаючи чистою, як хрусталь водою повивалася невеличка ріčка. А там далі, за річкою йшли зелені виставні поля з розкішними хлібами та діброви з гаями. В селі, на полях та гаях від ранньої весни до пізної осени невмовкала дзвінка пісня працюючих селян переважно парубків та дівчат. Співали вони про колишню вільність, про широкі степи, про зелені діброви, про тихі води Дунаю, виспівували козацькі походи та про козацьку невмірущу славу. Вечерами, особливо зимою, таж молодь улаштовувала ще вечорниці, де також лунали веселі співи, вигравала музика та земля дудоніла від танців.

От таке колись було село Заболоття й таким життям воно дихало!

Але се було колись, років чотири тому назад. Тепер кровава рука війни настільки знищила його, що якби не та величезна церква, яка якимсь чудом залишилася цілісенькою, можна булоб і зовсім не пізнати Заболоття. Із двох соток білесеньких хат тепер набереться не більше десяти, тай ті на половину зруйновані. Садки попалені. Річка загубилася в густім камиші. Поля спустіли та поросли буряном і лопухами. Селяне... а селяне? Декілько з них повернулося з чужини а який вони вигляд мають! Аж боляче дивитися! Миршаві, чорні... наче тіні, вилізе деякий із них із хатини, обійде її навкруги, почухає потилицю та й знов ховається до хати, бо що його робити, коли все так знищено, зглаженно, що нема за що й рук зачепити. Прийде вечір, зійде місяць, як то колись сходив, величньо освітит заболотські руїни. Чудово на дворі! Але чи почуєте, якто бувало, жарти парубка або сміх чи пісню чорнобривої? Ні! Тишина — як у степу. Тільки й чути, як у вбогій хатині залунає чийсь роздираючий нутро кашель або важкий стогін. Щож се таке? А се „іспанка", скористувавшися сплячкою наших верхів, творить своє ганебне діло, відправляючи в домовину так багато людей.

Гей-гей! Доки будемо спати? Чому ніхто не стане в поміч сему поневоленому народові?

Іван Коренівський.

„NOT OURS, THOUGH OUR LAND".

The following lyric, written by the Ukrainian poet, T. Shevchenko, was translated by E. L. Voynich in his Six Lyrics from the Ukrainian of Shevchenko (published by Elkin Mathews, Vigo Street, W.). This poem is believed to have been written during the first three years of the poet's exile. During the last seven years he was not allowed any writing materials, and was, therefore, so far as is known, unable to produce any verses. When Shevchenko was released, in 1857, he was too broken in mind and body to make use of his great gift, but shortly before his death (in 1861) his mind cleared once again, and he wrote one of his finest poems, "Winter," which we hope to find space for in a lated issue of the Bulletin.

I care not, shall I see my dear
Own land before I die, or no,
Nor who forgets me, buried here
In desert wastes of alien snow;
Though all forget me—better so.

A slave from my first bitter years,
Most surely I shall die a slave
Ungraced of any kinsmen's tears;
And carry with me to my grave
Everything; and leave no trace
No little mark to keep my place
In the dear lost Ukraina
Which is not our, though our land.
And none shall ever understand;
No father to his son shall say:
"Kneel down, and fold your hands, [and pray;
He died for our Ukraina."

I care no longer if the child
Shall pray for me, or pass me by.
One only thing I cannot bear:
To know my land, that was beguiled
Into a death-tray with a lie,
Trampled and ruined and defiled...
Ah, but I care, dear God; I care!

Д. ДОРОШЕНКО.

УГОРСЬКА УКРАЇНА.

Угорська Русь — се найдальший закуток української землі на заході в сусідстві з Словаками, Мадярами й Румунами. Простяглась вона вузькою в 350 кільометрів завдовжки і не більше 60—70 кільометрів завширшки смугою по південно-західних схилах Карпатів, починаючи від річки Попрада, що впадає в Дунаєць і входить у систему Висли — на північному заході, і до верхівя Золотої Бистриці, що несе свої води через Прут у Чорне море — на півдні. Усього простору землі, заселеної тут нашими людьми, нараховується коло 15.000кв. кільометрів. На сході угорські Українці весь час межують з своїми галицькими братами, а в південно — східному кутку із Буковинцями: східня границя одмежована тут кряжем Карпатських гір. За те на заході нема в Угорської Руси сталої, фізично зазначеної границі, і тут наші люде межують з оселями Словаків на північному заході (трохи межують вони тут коло річки Попрада і з Поляками), далі по-над річкою Тісою мають своїми сусідами Мадярів, а на півдні Румунів. На сій межі українські оселі мішаються з чужими, особливо з словацькими, так що трудно часом розпізнати, де кінчається українське населення і починається вже словацьке.

Українці живуть у семи адміністраційних округах, які звуться „столицями", „жупаніями" або „комітатами". Сі округи витворились на протязі довгого історичного життя і принатурені до географічних умовин „Ті столиці, де Українці живуть більшими масами, називаються: Мараморош, Угоча, Берег, Ут, Земплин, Шариш і Спиш. Головні міста на сій території: Пряшів, Ужгород (Унгвар), Мукачів і Мараморош-Сигот. В инших угорських столицях живуть вони в формі невеличких островків-колоній.

Скільки є тепер усіх Українців на Угорській Руси? Докладно і вірно означити їх число дуже важко, бо офіціяльна мадярська статистика весь час намагалася зменшити його, записуючи богато Українців, як Мадяр. В 1900 році, коли роблено було загальний перепис людности на Угорщині, Українців нараховано було 429.447 душ. Але українські вчені, які спеціяльно працювали над обчисленєм угорських Українців, доводять, що се число має бути побільшене принаймні ще на кілька десятків тисячів (Я. Головацький в 1878 році рахував 476.560 душ), так що ми не помилимось, коли скажемо, що тепер угорських Українців є принаймні з пів міліона.*) А колись їх було значно більше: ще в 1826 році їх нараховували 800.000. Та з того часу богато наших людий пословачилось, а ще більше — помадярилось.

Етнографи ділять угорських Українців на чотири групи: Верховинці, які живуть в горах, безпосередно прилягаючи до Галичини, і заселюють комітати Марамороський, Березький і Ужгородський; Долиняне, які живуть низше в рівних місцевостях тих же комітатів, а крім того ще в Сатмарському, Угочанському і Соболчанському; Крайняки — живуть в комітатах Землїнському, Сарошському і Абуйварському; Спіжаки — в Спіжському комітаті.

Верховинці більше як які инші угорські Українці зберегли свій первісний тип — сильного пастушого народу. Чоловіки роблять взагалі приємне вражіння, хоч риси обличча в їх і не зовсім правильні. Жінки на вигляд красші, вони дуже жваві, в їх гарно окреслені круглі обличча, палкі очи і надзвичайно маленькі ноги. Але жінки Верховинців дуже скоро старіють і під вагою тяжкої праці втрачують свою принадність. Верховинці, в порівнаню з Мадярами, відзначаються бистрійшим розумом, але дуже не на користь собі відріжняються від Мадяр своїм упаданнем і улегливістю перед старшими і значнійшими; Мадяр завжди являється мужчиною з характером, а Українець ніби дитиною. Всі Верховинці мають темне волося. Старі мущини люблять носити довгі бороди, а серед молодих се рідкість. Верховинець взагалі добродушний, услужливий, роботящий, дуже привязаний до своїх гір: покликані до військової служби верховинці дуже часто дезертирують з туги за рідним краєм. Верховинці дуже побожні, але разом з тим і забобонні. Вони мають великий нахил до чарки. Їхні обряди, особливо празникові на Різдво й на Великдень такі самі, як і у всіх инших Українців. Особливо бучно справляють свято Івана Купайла. Найлюбійший танець — коломийка. Верховинці дуже співучий народ, і етнографи позаписували від них велику силу пісень. Найлюбійше занятте верховинців — годівля худоби.

Верховинські села роскидані доволі мальовничо по горбках і здалека роблять приємне вражіння. Але придивившись близше, злидні і неохайність кидаються у вічи на кождому кроці. Хати небілені, з малими віконцями; там разом мешкають і люде, і худоба; повітрє страшне, і коли ще люде там здорові та свіжі, то се завдячує тільки їхній здоровій натурі та вільному повітрю. Одежа особливо гарна у гірняків, що мешкають в північній домені Тиси, де крім суконних шараварів та юпок (свиток), прикрашених синіми або жовтими шнурками, мущини носять у свято на шиї шовкову хустку і високий капелюх з павячими перами і золотими шнурками. Замісць чобіт носять особливі гірські череки. Жінки покривають голови червоними, шовковими хустками, дівчата же вбирають їх стрічками, на котрих нашиті ріжні фігурки з кости і блискучі ґузики.

Долиняне — найкрасший, а може і найсильнійший тип угорських Українців. Більшість їх визначається дуже великим ростом. В протилежність до верховинців темперамент у долинян більше горячий, вдача більше енергійна, вони більше підприємчиві, палкі та чутливі. Ся ріжниця залежить від ріжниці характера місцевости й загальних умовин життя. Лице в долинянина відкрите, його вираз приємний і ласкавий. Окрім годівлі худоби долиняне займаються ще хліборобством, а иноді й ремеслами. Найбільше число сьвящеників на Угорській України долиняне. Завдяки родючій землі і теплому климату, їжа долинян красша і пожиточнійша. Звичайна їжа: овочі, сало, свинина, сир, хліб кукурузяний. Горівку пють не так охочо, а більше люблять вино. У всіх відносинах, а також і в архитектурі будівель і в одежі наближаються долиняне до Мадяр. Хати в їх чистійші, з свіжійшим повітрем, побілені, обмазані глиною. Долиняне менше релігійні, як верховинці, і менше забобонні. Звичаї їхні й обряди такі-ж, як і у верховинців.

Спіжаки і крайняки в фізичному і моральному відношенню стоять найнизше від усіх угорських Українців. Слабий склад тіла, брак мускулів, бліде лице — характеризують сих бідних людий. Плоскі й викривлені ноги — у них типове явище. Вони здебільшого ліниві, неенергійні, оспалі, дуже нахильні до пияцтва, — щоб заглушити журбу і заморити голод. Вони не привязані до своїх осель і охочо мандрують в чужі сторони. Спіжаки й крайняки дуже забобонні, шанують усяких ворожбитів та знахарок. Найлюбійша страва в їх — вівсяні пироги з картофлею. Хати похожі до верховинських. Впадає у них в око велика сила подушок та перин. Носять спіжаки й крайняки довгу темну юпку з ковніром вишиваним сірими нитками*)

Мова угорських Українців — се так зване карпатське піднарічча черворуського нарічча української мови, як опреділив її покійний К. Михальчук в своїй розвідці про українську діялектологію. Угорські Українці говорять однаковим нарічем з мешканцями південно-західної частини Станиславівського, південних частин Стрийського, Самбірського, більшої частини Саноцького і Новосандечського повітів Галичини**), отже творять одну язикову групу разом з галицькими Лемками. Щоб показати зразки мови й народньої поезії, наведемо кілька пісень, записаних в ріжних місцях Угорської Руси:

I.

Пішов мій миленький за ліс, за темненький,
Та він ми принесе колачик біленький;
Пійшов мій миленький за ліс, за границю,
Та він ми принесе шовкову спідницю.
Пійшов він, пійшов він, аж ся дражка курит,
А я за ним тужу, аж ми главка болить.
Пійшов мій миленький преч на польованих,
Мене дома лишив, як би мальования.
„Або любцю, прийди, або ми ся присни,
Бо ми ся щось робит од жалю, од мисли".

(Крайнякська пісня, див. Головацкій, Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, ч. I, ст. 337 — 338.)

II.

Ой погнівався тай потнівався
Мій милий на мене,
Осідлав коня вороненького
Поїхав преч од мене!
Коби я мала слугу вірного,
Післали би я до нього
На Україну, на Україну,
До мего наймильшого.
Післала би я, післала би я
Слугу найвірнійшого,
Най би приїхав, най би приїхав,
Бо ми тяжко без него.
Ей воли мої, половенькії,
Чому же ви не орете?
Ах літа мої молоденькії!
Як ви марно гинете!
Світи місячку, а світи ясно,
Світи як млинське коло,
Вийди дівчино, сама єдина,
Проговор ко мні слово!
„Як я маю, ах, к тобі вийти
І словце проговорити,
Ей будуть люде то говорити
Же тя хочу любити!"
Нехай говорят і нехай судят
І по цілому світу,
Я тебе любив, любити буду
Мій предорогий цвіту!

(Записано в селі Біловіжі пряшівської епархії, див. Я. Головацкій, Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, ч. II, ст. 704.)

От пісня про панщину, записана в тім же самім селі:

III.

Коли муровали біду Маковицю,
Гонили на панське убогу вдовицю,
Єдну неділеньку газду поховала,
Другу неділеньку сина породила.
В три дні по породі на панське її гнали,
На панське її гнали, покоя не дали.
На панське ся брала, горенько плакала,
В слезах купаного сина повивала,
На одной ручечці синочька тримала,
А з другов рученьков камени давала:
Каміня давала, горенько плакала,
Горенько плакала, озера глядала:
„Плавай же ти, сину, в глибокім озері,
Не зазнав ти отця, не зазнаш матери.
Утопит тя мати, не будеш ей знати,
Будеш там в озері, як рибка плавати.
Ти будеш в озері як рибка плавати,
Я під Маківцов до смерти плакати"***).

IV.

Гей верше мій, верше,
Мій зелений верше!
Уж ми так не буде,
Як ми було перше.
Одпало яблушко
Од сладкой яблоні,
Уж ми так не буде,
Як ми було в лоні.
Була я весела
Асе не в тім рочку,
Пішла ми веселость
За гору височку,
За воду глибочку,
Була я весела,
Але не в тім рочку. *)

V.

Ой вже вечер вечеріє
Сонце над вербами:
Пускай, пане отамане,
До дому з серпами!
Ой вже вечер вечеріє
Уже сонце низько:
Пускай, Пане Отамане,
До дому не близько!
Скажи мені, Отамане,
Скажи мені, пане,
А хто вийде жито жати
Коли нас не стане? **).

Серед угорських Українців розповсюднені варіянти тих самих пісень, що співаються і в нас на наддніпрянській Україні, напр. „Їхав козак за Дунай", „Журилася попадя своєю бідою", „Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці", „Стукнуло, грюкнуло в лісі, комар з дуба повалився" „Ой ти дівчино заручена", а на галицько-угорській границі, серед Лемків записано навіть пісню про Саву Чалого***) — найкрасший доказ суцільности й нероздільности, українського племени від Кубані до Тіси!

Дуже цікаві деякі угро-українські приказки, в яких позначилися й відносини наших закарпатських земляків з їх найблизшими сусідами: „Душа спати не ходить". — „Біда чоловіка найде, хоч і сонце зайде". — „Жид і молячи учиться обманути." — „Волох у два роти: єдним їсть, другим бреше". — „Біда з бідою ходить, а Мадяр сам по собі."†)

Культура і просвіта серед народньої маси на Угорській Руси стоять дуже невисоко — наслідком тяжких історичних обставин і невідрадного політичного й соціяльно-економічного стану в сучасности, про що будемо говорит инизше. Школи з чисто-народньою, рідною усім мовою немає. Наука ведеться в середніх і у висших школах „язичієм", мішаниною слів церковно-словянських, українських і московських. Та й тих шкіл дуже мало: спеціяльно українських маємо тільки дві духовні семинарії — в Пряшеві і в Ужгороді, школу для дяків в Ужгороді, приют для хлопців-сиріт в Ужгороді і для дівчат сиріт в Мукачові, народних шкіл коло 500 (на 2918 сільських громад з присілками), та й то не чисто українських, а мішаних українсько-мадярських. Отже не диво, коли серед угорських Українців писати й читати по українськи уміє серед мущин 7%, а серед жінок 4%; тільки читати: мущини 1.5%, жінок 2%. Зовсім неписьменних серед дорослих мущин 41%, серед жінок 45%. Щодо освіти Українці стоять на землях колишньої Угорщини на останньому місті, навіть після Румунів. З дітей, обовязаних ходити до школи, на 134.280 ходило в дійсности 52.477, себто 39.09%. По мадярськи вміло говорити (по відомостям 1900 року) тільки коло 25.000 Українців, а трохи менше число Мадярів уміло говорити по українськи††.) По всій імовірности се — тіж самі Українці, які помадярилися. Інтелігенція здебільшого говорить тільки по мадярськи.

Коли культурно-політичне становище угорських Українців дуже невідрадне, то ще більш сумно виглядає їхне становище економічне. Головним заняттєм українського населеня єсть сільськи господарство, з якого живе 99% усієї української людности. (95% — усієї людности в краю в загалі). Инші заняття так мало розповсюджені, що в соціяльній структірі не грають майже ніякої ролі. Що стосується землеволодіння, то великі маєтки складають 0.2%, середні господарства 0.6%, дрібні — 99%, всього числа господарств. Що-ж до свого обсягу, то сі категорії стоять між собою в такій пропорції: 50%, 5% і 45%. Техніка і культура хліборобства дуже примітивна, особливо на півночі і на сході.†††)

Тяжке економічне становище угорських Українців при кінци XIX століття, а се становище мало чим змінилося й доси, — найкрасше змалював урядовець угорського правительства Едмунд Еган, один з дуже нечисленних щирих прихильників українського народа серед Мадярів (Еган помер в 1901 році), в своїм меморіялі на імя угорського міністра хліборобства. Меморіял сей видав з своєю передмовою В. Гнатюк в українському перекладі§), і з нього ми беремо найяскравійший матеріял для характеристики економічної недолі угорських Українців та зясування її причин.

*) С. Томашівський. Етнографічна карта Угорської Руси. СПБ. 1910, ст. 42—44.

*) Г. Де-Волланъ, Угро-русскія народныя пѣсни. Очеркъ быта Угорскихъ русскихъ. СПБ. 1885, ст. 7—26.

**) Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ западно-русскій край, т. VII, СПБ. 1872, ст. 510—512.

***) Головацкій, ч. II, ст. 699-700, також див. Де-Волланъ, Угро-русскія народныя пѣсни, ст. 158.

*) Крайнякська пісня, Де-Волланъ, стр. 225.

**) Головацкій, ч. III, ст. 208.

***) Головацкій, ч. II, ст. 723—724.

†) Де-Волланъ, Угро-русскія народныя пѣсни, ст. 6.

††) Ст. Томашівський. Угорські Русини в світлі мадярської урядової статистики. Записки Наук. тов. ім. Шевч., т. LVI, 44—45. — С. Томашевскій. Угорская Русь. Украинскій народъ, т. II, ст. 426.

†††) С. Томашевскій. Угорская Русь. Украинскій народъ въ его прошломъ и настоящемъ. Том II-й, СПБ. 1916, ст. 426.

§) Е. Егон. Економічне положенне руських селян на Угорщині. У Львові, 1901.

(Дальше буде).

НЕДУГИ МУЩИН

Я є одинокий специяліст недуг мужеських в Пітсбурґу, котрий говорить по українськи.

Найдовше істнуючий, найуспішнійший і заслугуючий на довіре специяліст недуг мужеських, котрий усе своє знане і довголітну практику віддав для услуги недужих

DOCTOR LORENZ

II. поверх, фронт.
644 Penn Ave., Pittsburgh, Pa.
Урядові години: Щодня від 9. рано до 8. веч. В Пятниці від 9. рано до 8. веч. В неділі від 10. до 2.

SANTAL CAPSULES MIDY

МОЧОВІ ВІДХОДИ реґулює в 24 ГОДИНАХ
Кожда вачка має напись з MIDY
Уникайте підробів.

ДР. ІВАН СМІТ

ЛІКАР УКРАЇНЕЦЬ. — СПЕЦІЯЛІСТ ОПЕРАТОР.

ДОКОНУЄ НАЙТЯЖШІ ОПЕРАЦІЇ МУЩИН, ЖЕНЩИН І ДІТИЙ, СПЕЦІЯЛЬНО ПРОПУКЛИНУ (Т. Є. КИЛУ), ЛІЧИТЬ З ПЕВНИМ УСПІХОМ РЕВМАТИЗМ, НЕДУГИ ЖОЛУДКОВІ, СЛІПУ КИШКУ, ГЕМОРОЇДИ, ГРУБІ ЖИЛИ, НІС, ГОРЛО, УШИ І ИНШІ НЕДУГИ МУЩИН І ЖЕНЩИН, ЄСЛИ ХТО НЕ МОЖЕ ПРИЙТИ ДО МЕНЕ, ТО НАПИШІТЬ ЛИСТ І ОПИШІТЬ ВСЮ ВАШУ НЕДУГУ. ЗАЛУЧІТЬ МАРКУ НА ВІДПОВІДЬ.

Dr. JOHN SMITH, Jr.,

327 E. 17th Street, Uew York, N. Y.

Години урядові: 12—2 попол. і від 6—8 вечер, а в неділі і сьвята від 10-тої рано до 2-го пополудни.

Телефон: Stuyvesant 4493.

НА ПРОДАЖ

ЗАКЛАД ФОТОҐРАФІЧНИЙ з найлучшим прирядженем, найновійші машини до фотографованя і побільшуваня портретів; приряди до робленя рам, притім є склад патентових медицин і книжок. Той заклад знаходить ся між Українцями як рівнож і иншими Славянами і вже істнує 6 років. Продати мушу з причини браку здоровля. Першеньство має Українець. Голоситись чим скорше до: M. ZABOY, 638 Ridge, Avenue, Allentown Pa. 137—

ЗБОРНИК ЦЕРКОВНИЙ, великий, 608 сторін.....$5.00
ОТЧЕ НАШ, образ 34x22 1.50

INT'L BOOK STORE,
P. O. Box 1722, Pittsburgh, Pa.

НОВА МАПА ГАЛИЧИНИ

Вже вийшла з друку нова мапа Галичини в українській мові. На ній є виразно намальовані всі міста, місточка, гори, ріки, зелізниці і села. Такої мапи ще в Америці не було. ЦІНА ЛИШЕ 25 ЦНТ. (Принимаємо одноцентові марки). Замовляйте зараз, бо наклад невеликий. 6—

PEOPLES SUPPLY CO., Dept. 1, Sta. D., Box 51, New York, N. Y.

ВІДЗИСКАНЕ ЗДОРОВЛЄ

Терпів два роки, а тепер може вже працювати. Уважав, що дальше лічене є лише втратою часу і гроший.

Я терпів через два роки так, що часто не міг робити і мій стан здоровля дійшов до того, що я попав у зневіру про можливість виліченя. По прочитаню лічничої методи д-ра Ганнона, я рішив ся його відвідати. Я зістав там підданий спеціяльному застрікуваню крови, відповідно до вимог моєї недуги, і протягом місяця мій стан поліпшив ся так, що я можу знов працювати. Я пишу се в доказ моєї вдячности за те, що він зділав для мене.

F. WAGNER,
128 Palisade Ave., Bogota, N. J.
13-го падолиста 1919 р.

Коли терпите на якусь ново повсталу або застарілу недугу а потребуєте помочи спеціялісти прийдіть до мене безпроволочно, а я зроблю для Вас те, що міг зробити і для других.

ДОВОДЖУ ДО УСПІХУ

скоро, тривало і за малу нагороду, без ніякої перерви у Вашім занятю. Мої офіси находились через довгі роки в тімсамім будинку, і мене знають як осторожного, ревного і успішного спеціяліста. Одна візита в моїм офісі і точна екзамінація упевнить Вас, що я вверну Вас на дорогу яка веде до здоровля.

КОЛИ ВИ ТЕРПИТЕ

нервовий розстрій, завороти, ослаблене, кровні і скірні недуги, маячить ся Вам в очах, слаба память, слабі і непевні нерви, безсонність, болі в карку і крижах, ревматизм і безвладність у вязах, слабість горла, жолудка і недомаганя кишок, болі невральґічні, горячку на язиці і запір, ТОДІ НАВІДАЙТЕСЬ ДО МЕНЕ.

ПРИМІНЮВАНЄ ЕЛЕКТРИКИ, ЗАШКІРНІ ВСТРІКУВАНЯ І ІНГАЛЯЦІЙНІ МЕТОДИ УПЕВНЯТЬ ВАС ПРО УСПІШНІ ВИСЛІДИ ЛІЧЕНЯ.

Порада зовсім даром. Прийдіть нині. Не відкладайте.

DR. HANNON

СПЕЦІЯЛІСТ
146 EAST 14th STREET
Напроти Tammany Hall, New York.
Години офісові: Денно від 9. рано до 4. попол.—Вечер: від 6. до 8. В неділі і признані сьвята: від 10. до 2. в полудне лише.
Осібний почекальний покій.

THE STATE BANK

(Член Нюйорської Біржі)

ЗАСОБИ ПОВИСШЕ $70,000,000.00.

ПРИЙМАЄМО гроші на депозити і платимо проценти.

(Можна присилати до нас гроші через почту).

ВИСИЛАЄМО ГРОШІ ДО ГАЛИЧИНИ

І ВСІХ ЧАСТИН СЬВІТА

через почту, чеками і телеграфічно по НАЙНИЗШІМ КУРСІ дневнім.

Остаємо в торговельних звязах зі всіма більшими банками в Старім краю і тому ми є в силі:

НАЙЛІПШЕ, НАЙДЕШЕВШЕ І НАЙСКОРШЕ

висилати гроші для Вашої родини і свояків до всіх частий Галичини, Буковини і Русині.

Продаємо галицькі корони після курсу ринкового.

ШИФКАРТИ НА ВСІ ЛІНІЇ КОРАБЕЛЬНІ ПО ЦІНАХ КОМПАНІЙНИХ.

Коли хочете бути обслужені чесно в ПЕВНІМ, БЕЗПЕЧНІМ І ДОБРЕ ЗНАНІМ БАНКУ, зголосіть ся особисто або листовно до

THE STATE BANK,

378 GRAND STREET, NEW YORK, N. Y.

ЯК ВИСИЛАТИ ГРОШІ:

Вистарчить написати докладну адресу осіб, котрим висилаєте гроші і залучіть переказ, або „Експрес Моні-Ордер". Вишлемо Вам зворотну посьвідку, а гроші перешлемо сейчас адресатови. 5св—

ДАРОМ! ФОНОҐРАФ ДЛЯ КОЖДОГО! ДАРОМ!

Хтонебудь пришле нам замовлене на той годинник дістане в презенті той прекрасний фоноґраф, 5 рекордів і 100 голок АБСОЛЮТНО ДАРОМ. Раз в вашім житю така спосібність трафляєть ся, тому не повинні ви її оминути.

Тепер придивіть ся на той прекрасний годинник, котрий Ви можете дістати від нас майже даром. Є він зроблений дуже сильно і прекрасно викінчений. Машина має 21 каменів, ґарантований на 25 літ. Час тримає далеко ліпше від других годинників, тому є він уживаний по більшій части через професіоністів таких як кондуктори інжинери, котрим богато залежить на коректнім часі. Не робіть ріжниці який годинник ви купите, він не принесе вам більшої сатисфакції як наш. Реґулярна ціна тих годинників є $18.00, але в ціли познакомленя публики з нашими годинниками, ми будемо продавати їх через короткий час тільки по меньше як фабричній ціні, по $12.95 тільки. Хто пришле нам се оголошене і замовлене на сей годинник сейчас, дістане фоноґраф, 5 рекордів і 100 голок АБСОЛЮТНО ДАРОМ. Ми не жадаємо гроший наперед. Пришліть нам тільки одного доляра затдатку, решту доплатите коли Вам доручать годинник і фоноґраф до Вашої хати. Коли бажаєте собі мати той фоноґраф у Вашій хаті, присилайте замовлене сейчас, бо ми маємо тільки 1000 тих фонографів до роздания яко премії, через що заосмотрене є дуже ограничене. Не зволікайте, щоб не було запізно. Присилайте ваше замолене днесь до: 9в24

EUROPEAN WATCH CO.,
1065 Milwaukee Avenue, Dept. 814, Chicago, Ill.

Важна новина

Telephone: Lombard 2593.

Тепер МОЖНА ВЖЕ ПОСИЛАТИ ГРОШІ до старого краю а в короткії буде можна їх передтим полагоджувати всілякого рода справи.

Не забувайте отже, що від років Вам знана канцелярія, яка находить ся у власнім будинку:

1) Виробляє і потверджує всілякі Документи так для Америки як і для всіх инших держав в Европі, то є Контракти купна та продажи, Скрипти довжні, Повновласти і т. д.
2) Пересилає гроші до краю тано і безпечно.
3) Виробляє пашпорти до краю.
4) Продає шифкарти на всі лінії.
5) Продає і купує доми, ґрунта так в Америці, як і старім краю.
6) Занимаєсь вишукуванем і стяганем спадків в кождій державі.
7) Асекуруе доми і мебелі від огню.

ПОРАДИ ВСЯКОГО РОДА ЗОВСІМ БЕЗПЛАТНО.

Пишіть або голосіть ся на адресу: 8в—

T. J. HRYCEY and CO.,
329 SO. 4th STREET, PHILADELPHIA, PA.
Real Estate Broker, Notary Public, Insurance and Information Office

Канцелярія отворена кождого дня (крім неділь) від години 9-тої рано, до 9-тої вечером.

ПОСИЛАЙТЕ ГРОШІ ТЕПЕР ДО КРАЮ

ПОКИ КУРС ЇХ Є ЕЩЕ НИЗЬКИЙ.

130 ГАЛИЦЬКИХ КОРОН ЗА $1.00

спеціяльна рата на великі кводи з даремною пересилкою телеграфом. 11—

ШИФКАРТИ І КАНЦЕЛЯРІЯ НОТАРІЯЛЬНА

помагає в добавленю всіх документів подорожи під ПОРУКОЮ.

ДАРОМ

Всі інформації о визді, виготовленю всіх документів подорожи і найскоршої висилки гроший.

S. DE VITA

НАЙСТАРШИЙ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ДІМ БАНКОВИЙ,
2105 FIRST AVE., DEPT. S. 1, NEW YORK, N. Y.

МІСЦЕВІ ОГОЛОШЕНЯ.

НА АДРЕСУ АДМ. „СВОБОДИ"

надійшли з краю листи для слідуючих осіб:

Для Івана Цікалек, чотири листи і чотири почтівки від родини зі Старих Кутів, в Галичині.
Для Петра Паснак, два листи.
Для Федора Кордюк, оден лист.
Для Петра Сенявського, два листи.
Для Василя Матейка, від брата, оден лист.
Для Петра Ковальчук, оден лист.
Для Івана Ґаліцкого, від Юстини оден лист.
Для Мартина Дмитрів, від Насті, оден лист.
Для Михайла Ялуґи, від Кіндзерської, оден лист.
Для Олекси Данилюка, від Петра оден лист.
Для Івана Ярусевич, від Василя, 1 лист.
Для Н. Масик, від Стефана Масик оден лист.
Для Павла Ґардій, почтівка з Італії.
Для Марії Ґерич, почтівка з Італії.
Для Анни Нагірної, замужна за Я. Білянським, почтівка з Альбанії.
Для Николи Косців, від брата, почтівка з Італії.
Для Івана Грибик, від шваґра, почтівка з Італії.
Для Чеслава Тустановського, котрий має перебувати в Ню Йорку, почтівка з Відня.

УВАГА: Хто з інтересованих буде звертати ся до нас по лист або по почтівку, зволить виразно назначити в котрім числі „Свободи" він се вичитав, і зволить прислати від листа 10 центів, а від почтівки 5 центів на оплату коштів і пересилки.

Адм. „Свободи".

ШАНУЙТЕ ВАШІ ОЧИ!

Нема більшого напруженя очий як при надіваню голок і тому половина людий, що шиють мусять носити окуляри.

Кілька центів більше виданих на нововинайдені голки може охоронити Вас від ношеня окулярів. Я Вам вишлю один сет тих голок за 25 центів, або 5 сетів за $1.00. Посилайте кводра в листі і пишіть по українськи до: 12в21

L. KIRAL,
308 E. 71st St., New York, N. Y.

НОВІСТЬ! НОВІСТЬ!

Грицько Квітка-Основяненко.

СВАТАНЄ НА ГОНЧАРІВЦІ

Українська оперета на 3. дії.

ЦІНА 35 ЦЕНТІВ.

Замовленя висилайте враз з грішми на адресу:

„SVOBODA",
83 Grand St., Jersey City, N. J

ЕКСТРА! ДАРОМ! ЕКСТРА!

Артистично викінчені портрети найгарнійших женщин в ріжних займаючих позах, також опис секретної книжки, містячої около 500 образків мущин і женщин в дуже займаючих і наукових позах, як також катальоґ легких до викованя штук маґічних і много цікавих а Вам незнаних новостий. Читателю не зволікай, але пиши сейчас, залучаючи 6 цнт. на пересилку. 151св—

M-s I. PIASECKA,
301 E. 10th St., New York, N. Y.

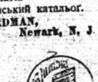

ЮВІЛЄР

Різдвяні дарунки.
Співні машини і українські рекорди.
Ми продаємо на сплати. 142св-
Пишіть по український катальоґ.

H. FRIEDMAN,
158 Ferry Street, Newark, N. J.

Новість! Читайте! Новість!

А. Ф. ВОЛОДСЬКИЙ.

ПАННА ШТУКАРКА

жарт на три дії.

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

Замовленя висилайте враз з грішми на адресу:

„SVOBODA"
83 Grand St., Jersey City, N. J

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕНЯ.

В сій рубриці містимо оголошеня театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них точок програми, імен осіб беручих участь і без довших поклимів).

JERSEY CITY, N. J.
Заходом Українського Народ. Дому з Джерзи Сіти, Н. Дж., відбудеть ся ВЕЛИКИЙ КОНЦЕРТ І БАЛЬ в суботу, дня 31. січня 1920 р. в Арлінгтон Гол, 706 Grand St. [illegible] Ave., Jersey City, N. J. — Надзвичайно богата програма. Вступ 50 цнт. Початок о годині 7.30 вечер. 12-14

ТРУПА Д. МЕДОВА

грає

В ДІТРОЙТ, МІШ.

В ПЯТНИЦЮ, 30-го, СУБОТУ 31-го СІЧНЯ І В НЕДІЛЮ 1 ЛЮТОГО

В ELKS TEMPLE THEATRE

2 бльоки від головної почти.

Тікети скорше можна купити в Українськім Бюрі і 541 Гестінґс улиця.

(ЧИТАЙТЕ ВЕЛИКІ АФІШІ.)

ШІКАҐО, ІЛЛ.

ТРУПА МЕДОВА

грає

В PALACE THEATRE
BLUE ISLAND, COR. 12TH ST.

В ПОНЕДІЛОК, 2-го, В СЕРЕДУ 4-го І В ЧЕТВЕР 5-го ЛЮТОГО.

Тікети уже продають ся при касі театру.

(ЧИТАЙТЕ ВЕЛИКІ АФІШІ.)

ПЕКАРНЯ НА ПРОДАЖ

з браку здоровля властителя, зі всіми прирядами. Рент $30, оборот тижневий понад $1.000. Памятайте, що на хлібі є половина зарібку. Ціна $1.600. Пишіть до: 7-14

А. ФИЛИПЧАК,
BOX 24, ROME, N. Y.

ПОЗІР РОДИМЦІ! ПОЗІР РОДИМЦІ!

Можете зробити великі гроші без страти часу, як займетесь годівлею кріликів, Belgian Hares і морських свинок (Guinea Pigs)

Маю також і инші ґатунки заяців. Я плачу від 7 до 12.00 долярів за пару Belgian Hares і $1.25 до $1.50 за пару Guinea Pigs. Я продаю що найліпший товар і купую назад, скілько лише вигодуєте. Спробуйте а непожалуєте. Чим борше тим ліпше. По ціну і інформації пишіть до: 10-15

JOHN FRAYNACK,
700 N. Division St., Mt. Union, Pa.

Др. А. Крістензен.

З ФІЛЬОЗОФІЇ ПОЛІТИКИ

Переклав Михайло Лозинський.

ЦІНА 65 ЦЕНТІВ.

Замовленя висилайте враз з грішми на адресу:

„SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ДАРОМ Даємо даром стінний календар кождому хто замовить у нас на одного доляра книжок. А хто замовить на $5, тому даємо даром за одного доляра книжок.

Користайте з нагоди, бо та оферта є тільки на короткий час.

Пишіть по каталоґ на 1920 р.

Замовленя принимаємо хто пришле 25 цнт. почтовими стемпсами, а решту заплатить по одержаню книжок.

Аґентів потрібно. 12,4,6,8

INTERNATIONAL BOOK STORE,
Box 108, Sta. D., New York, N. Y.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕНЯ.

(Оголошеня женитьби не приймаєсь).

ДО КРАЮ! Хто хоче працювати на кораблі кілька годин денно при легкім занятю, нехай звернеть ся до: GREENWICH LABOR AGENCY, 129 Greenwich Street, New York, N. Y. 124—

Пошукую стриєчного брата ТЕОДОРА ДРАПАЙЛО, з села Луки, пов. Калуш, Галичина. Три роки тому перебував в Шікаґо, Ілл. Хтоби про него знав або він сам, зволить зголосити ся до: ANNA WASZCZYNSKA, Scalp Level, Pa., Somerset Co. 12-4

Пошукую брата ТОМУ КРИЖАНОВСЬКОГО, з села Городич, повіт Старий Самбір, Галичина: Най пише до: Iwan Kryzanowsky, Ukr. Brygada, Nemecke Yablonne, Cesko-Slovenska Republika.

Пошукую своїх кревних з Сурохова, повіт Ярослав, Галичина. Най пишуть до: Iwan Szykola, Ukr. Brygada, in Deutsch Gabel Reichenberg, Cesko-Slovenska Republika.

Пошукую свого шваґра, БАРТКА ВИШИВАНОГО, з села Ліщин, повіт Бібрка, Галичина, в справі маєтку в старім краю. Хтоби про него знав, або сам зволить зголосити ся на адресу: ІВАН ДРАЛА, 209 Forsyth St., New York, N. Y. 11-13

Пошукую кревних і знакомих з села Бишки, повіт Бережани, Галичина. Най пишуть до: Stefan Fedoran, I Polk, II Kuryn, VI sotnia, Deutsch Gabel, Nord Buhemen.

Пошукую свого брата СТЕФАНА СЕНЬКОВОГО, родом з Головчиниць, повіт Заліщики, Галичина. В 1904 році перебував в Ст. Луїс, Мо. Хтоби про него знав або він сам, зволить зголосити ся до: JACOB SENKIW, Northampton, Pa. 10-12

Пошукую ІВАНА КРУКА, з села Бабин, повіт Калуш, Галичина. Зволить написати до: Wasyl Brecko, Ukr. Brygada, Tabor L. 8, Bateria 2, Nemecko Yablonne, Cecho-Slovakia.

Пошукую ОЛЕКСУ і СТЕФАНА ҐРАБОВСЬКИХ, з Витятич, повіт Перемишль, Галичина. Зволять писати до: Andej Grabowsky, Ukr. Brigada, Antil. Reg. Nemecko Yablonne, Cecho-Slovakia.

Пошукую ІВАНА МЕЛЬНИКА, ЙОСИФА СТЕЦЬ і ТЕКЛІ САВКА, з Турчанського повіту, Галичина. Най пишуть до: Joseph Koputczak, Ukr. Brigade No. B. H. 36, Cecho-Slovenska Republica.

Пошукую свого шваґра ДМИТРА ЧОПИКА, з Кіцман, Буковина. Хтоби про него знав або він сам, зволить зголосити ся до: STEPHEN HNATIUK, 188 Brooklyn Street, Detroit, Mich. 12-14

ПОТРЕБА ДІВЧАТ до завиваня пакунків. Добра платня. Стале заняте. Голоситись до: HOLLAND BUTTERINE COMPANY, Bay St., corner Provost St., Jersey City, N. J. 2-14

ПОТРЕБА спільника до малярського бізнесу з капіталом найменше $200.00. Сі гроші принесуть великий прихід. Хтоби мав охоту научити ся малювати і бути добрим артистом, то має добру нагоду научити ся. Просить ся писати по близші інформації до: Mr. WM. F. CHARNICKY, 147 4th Ave., Room 318, New York, N. Y. 12-13

Никола Булка і Юрко Папроцький, з італійського полону, просять отсею дорогою своїх кревних і знакомих в Америці, аби писали до них під низше поданою адресою: Bulka N., Paprocki Yurko, Prigionieri di Guerra, 6 Centura, Ucrano, Forte Lugagnano, Verona, Italia.

Рипянський Кирило, з італійського полону, просить отсею дорогою своїх кревних і знакомих в Америці і Канаді, аби писали до него під низше поданою адресою: Rypianski Kyrylo, Prigonieri di Guerra, 5 Centusia, Ucraino, Forte Lugagnano, Verona, Italia.

Пириховський Іван, з італійського полону, просить отсею дорогою своїх кревних і знакомих в Америці і Канаді, аби писали до него під низше поданою адресою: Pyrychowski Iwan, Prigionieri di Guerra, 6 Centusia, Ucraino, Forte Lugagnano, Verona, Italia.

ПОЗІР УКРАЇНЦІ з Джерзи Сіти і Нюарку. Маю до спродання фоноґраф Колюмбія і 19 рекордів, українські і кілька польських, музичні, танці і пісні. Коштував мене тому рік $35.00, а тепер продаю за $25.00. Продаю з причини виїзду до старого краю. Прошу зголосити ся устно або листовно як найскорше до: WASYL SOLOWEY, 74 Sussex St. (бейзмент), Jersey City, N. J. 11-12

ФАРМА НА ПРОДАЖ — около 65 акрів з хатою і другими будинками, 2 милі від Bath, N. Y. Сад, всі овочеві дерева, дерево на будову і добра вода. Одна миля від зелізниці і школи. Ціна $2500. Пишіть до: L. M. DURHAM, Daisytown, Washington Co., Pa. 12-3

ХТО ХОЧЕ ДІСТАТИ ПАШПОРТ

до краю, най зголосить ся на понизшу адресу а дістане до 30 днів. 11-22

НАШЕ БЮРО
ПЕРЕСИЛАЄ ТАКОЖ ГРОШІ
до Галичини і сусідних карів.

GLOBE FOREIGN EXCHANGE,
1433 SECOND AVE. NEW YORK, N. Y.
близько 75-ої улиці

КОРАБЕЛЬНІ КАРТИ
ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ
до Галичини, Польщі, Румунії і Чехо Словакії по найнизших цінах. Доручене запевнюєсь. 130

EMIL GERMANUS,
мировий судія
185 Springfield Ave. and 211 Ferry St. Newark, N. J.
Оснований 30 літ.

ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ

до ГАЛИЧИНИ, РУСИНИ, ПОЛЬЩІ І ЧЕХО-СЛОВАКІЇ.

Ми висилаємо гроші до краю по найнизшім курсі. Сейчасове доручуванє.

Ми є аґентами AMERICAN EXPRESS COMPANY.

ПРОДАЖА КОРАБЕЛЬНИХ КАРТ НА ВСІ ЛІНІЇ.

Ми даємо правні поради у всіх справах. Переправаджуєсь продажі реальностий. 123—

Ми говоримо по УКРАЇНСЬКИ. Офіс отворений до 8.30 вечер.

PRAISNER & ROBAK
10 Belmont Avenue, NEWARK, N. J.
ФІЛІЯЛЬНИЙ ОФІС: TYLER & WARWICK STS.

ПАРТИТУРИ

ДО УКРАЇНСЬКИХ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ.

Давно давалась відчувати потреба виданя партитур до українських театральних штук. Цілий ряд таких партитур вийшов з друку в останних місяцях і продаєсь в цінах приступних для всіх, що займають ся театральними виставами. 3в—

Вже продають ся слідуючі партитури:

Безталанна, драма в 5. діях.....	80
Бувальщина, комедія в 1. дії....	80
Бурлака, драма в 5. діях........	60
Вихрест, драма в 5. діях........	80
Вихованець, комедія в 3. діях...	80
Дай серцю волю, драма в 5. діях	$1.00
Дячиха, комедія в 4. діях.......	80
Душогуби, драма в 5. діях......	80
Жидівка вихрестка, др. в 5. діях	80
За Неманъ іду, оперета в 4. діях	$1.25
Катерина, драма в 4. діях.......	80
Кохане в мішках, водевіль в 1. дії	30
Ой не ходи Грицю та на вечерниці, драма в 5. діях..........	$1.75
Невольник, драма в 5. діях......	$1.25
Пімста жидівки, драма в 5. діях	$1.25
Повернув ся із Сибіру, драма в 5. діях	80
По ревізії, етюк в 1. дії........	50
Пошились у дурні, ком-опера в 3. діях	$1.25
Сатана в бочці, комедія в 1. дії..	80
Сватане на вечерницях, водевіль в 1. дії.......................	80
Тарас Бульба, драма в 4. діях...	80
Хмара, драма в 5. діях..........	80
Як ковбаса та чарка, то минеть ся і сварка, водевіл в 1. дії......	50
Мати наймичка, драма в 4. дії..	80
Орися, комедія на 4 дії..........	60

Дальші випуски до других драматичних творів будуть видаватись стало в певних відступах часу.

S. KOMYSHEWATZKY.
c/o S. POLAKOFF,
14 E. 97th ST., NEW YORK, N. Y.

СТІННИЙ КАЛЄНДАР в трох красках з артистично намальованим образом в трох красках Б. Хмельницького і козацької старшини в Киеві, з точно означеними сьвятами цілого року, коштує всего 35 ц. Він повинен окрашувати кожду українську хату, клюб і товариство. 4 штуки за $1.00. Треба агентів. 8св12

INTERNATIONAL SALES CO.,
Sta. D., Box 122, New York, N. Y.

УЧІТЬ СЯ З ДОСЬВІДІВ ДРУГИХ ЯК СТЕРЕЧИ СЕБЕ.

Богато чужинців в Ню Йорку падає жертвою людий, які уважають се за свою професію. Щоби захоронити себе перед всяким надужитем, порадно булоб для Вас порозумітись з Central Mercantile Bank of New York, котрого задачею є стеречи Ваших інтересів і захоронити Вас перед всякими можливими втратами при висиланю гроший до Европи, виміні гроший, вкладаню депозитів, закупні карт корабельних, стараню ся о пашпорти, плаченю податків і у всіх других справах, які відносять ся до добра Ваших інтересів. 8—

Коли Ви хочете заощадити свої тяжко запрацьовані гроші, користно для Вас буде, коли Ви послухаєте нашої ради і віднесетесь до:

THE CENTRAL MERCANTILE BANK OF NEW YORK,
69 FIFTH AVE., NEW YORK, N. Y.

УКРАЇНСЬКА РОБІТНЯ ОБУВЯ.

Українці, котрі думають їхати до краю, повинні постарати ся у свого старокраєвого шевця зробити собі на старокраєву моду, з доброї шкіри

ЧОБОТИ АБО ЧЕРЕВИКИ.

В старім краю нема шкіри і нема з чого зробити добрих чобіт, тому зайдіть сейчас до свого українського шевця і дайте замовлене зробити собі перед відїздом до краю сильні чоботи або черевики. Не зволікайте, а сейчас приходіть і дайте заказ на чоботи. Очікуємо. Адреса: 12в—

МАКСИМ ІВАНЦІВ,
609 E. 12th ST., NEW YORK, N. Y.

PITTSBURGH I HAMMOND

Мущини, женщини і діти є лічені на ріжні недуги без ніяких результатів, підчас коли їх дійсний клопіт лежить в черевнім хробаку зв. солітер.

ПРИСУТНІСТЬ ЙОГО ОБЯВЛЯЄСЬ:

Острі болі в жолудку і кишках, обложений язик, млоене, часте пльоване, утрата апетиту з частим відчуванем голоду, бите серця, болі голови, завороти, шум в ушах, чорні обвідки під очима, омліване від порожного жолудка, блідість лиця, нервовість, утрата амбіції, отяжілість членів, пригноблене і т. и.

ВИДИМІ ОБЯВИ: Уходять дрібні частини солітра. 11св21

Наша метода проганяє солітра протягом кількох годин без втрати часу взагалі або роботи. Терплячі зголошують ся до нас зі всіх частин Злучених Держав. Коли хочете подужати, голосіть ся сейчас.

ASSOCIATED DOCTORS,
708 PENN AVENUE,
4th Floor, PITTSBURGH, PA.
Також
155 STATE STREET,
2nd Floor, HAMMOND, IND.
ГОДИНИ: від 9-ої рано до 8-ої вечер.
Неділі: від 9. до 12. в пол.

АМЕРИКАНСЬКІ Й КАНАДІЙСЬКІ ВІСТИ.

Членови У. Н. Союза вродилось три козаки.

Вавжинець Лимішка, з Іст Шікаґо, Індіяна, поділяється зі своїми знакомими і приятелями, що його жена привела йому на світ нараз трох синів, котрих він охрестив іменами: Яків, Франко і Йосиф. Вавжинець Лимішка і його жена Марія є довголітними членами Українського Народного Союза. Обоє походять родом з села Золотники, повіт Підгайці, Галичина. З приходом трох новиків п. Лимішка став батьком сімох дітий, з котрих четверо належить до Українського Молодечого Союза. — Тром новим козакам годиться пожелати, щоб були здорові і мали спокійну вдачу, щоби матір не мала богато клопоту з ними. А як підростуть, дай Боже їм завзяття і сили на клопіт нашим ворогам.

Убив в сні свою жінку.

Йосиф Кінаш, що мешкав зі своєю жінкою і дітьми під ч. 618 Кабот улиці, Пітсбурґ, Пенсильванія, недалеко місцевої грецько-католицької церкви, убив в сні жінку і сам доніс поліції про злочин. Коли поліція прийшла до мешкання Кінаша, труп убитої жінки лежав на ліжку, а біля нього 3-літна дочка. Дитина спала і правдоподібно не бачила траґедії. Труп лежав цілий в крови. За причину убийства подають божевільний стан Кінаша. Він провадив колись якийсь інтерес і збанкротував, стративши 500 долярів. Ся утрата так вплинула на нього, що він почав умово підупадати, і каригідний злочин, який він поповнив на своїй жінці, є — як ствердила поліція — результатом його божевілля. Кілька тижнів перед убийством він вічно сварився з жінкою. Сусіди і брат убитої, Юрко Сухий, радили йому, аби йшов до шпиталю, але Кінаш спротивлявся. Покійна дуже бажала їхати до старого краю разом з чотирма дітьми, але чоловік не хотів пустити її. Се було причиною їх частої сварки. — Йосиф Кінаш числить 32 роки життя, його жінка була чотири роки старша від нього.

Їх є три, що ненавидять України, і хочуть вступити до польської армії, аби бити рідних братів.

Іван Левицький, з МекКіз Ракс, Па., доносить нам: Тут переживають три брати Здреники: Стефан, Матвій і Онофер. Вони походять родом з Чукова, самбірського повіту. В день конскрипції, 9-го січня, вони всі три скривалися, щоб не дати себе вписати. Я се побачив і змусив їх до сього. Коли урядник запитав їх, хто вони є, чи Поляки чи Українці, вони відповіли, що Русини, і сей записав їх „Рошен". Я хотів пояснити урядникови, що вони не жадні Русини, а Українці, бо ходять до української церкви і говорять українською мовою, але старший з них, Стефан, висипався до мене словами, які хорони Боже повторяти.

Та ще й сказав, що коли лише поверне до „Ґаліції", то вступить до польської армії і буде стріляти всіх Українців, бо хто Українець, той його ворог. — І як сих трох згаданих висше людий назвати. Москвофілами вони не є, большевиками не є, Поляками не є. Так хиба є хрунями? Чекай брате, повернеш в рідний край і покушаеш польського бука, тоді будеш знати, чим є для себе Поляк... Дурний все набирає розуму по невчасі. Покушаєте і ви панського гаразду, коли вам було ще мало, а тоді не схочеться вам йти до польськопанської армії. І свою мову і народність свою будете шанувати, але як вас вороги наші навчать розуму.

Розправа над прогібіцією буде 3-го лютого.

Скарга броварника Файґенспана з Нюарку, Н. Дж., на федеральне правительство відбудеться в Трентон у вівторок, 3-го лютого б. р. Адвокатом для Файґенспана буде Елайгу Рут, бувший міністер заграничних справ. Файґенспан оскаржує правительство о попсуттє йому інтересу, з приводу введення прогібіції.

Спис населення буде скоро знаний всім.

Директор спису населення оповіщає, що число населення всіх міст у Злучених Державах буде знане найдальше в червни, а число населення держави буде знане найдальше в жовтни 1920 року. Дещо можна буде вже довідатися в марті.

Ідіть за приміром клівелендських робітників.

Робітники в Клівленд, Огайо, задумали вибрати з банків усі свої ощадности в сумі 40,000.-000 долярів і оснувати свій власний кооперативний банк, всі приходи котрого булиб поділені в пропорціональній скількости між усіх спільників. Робітничий кооперативний банк має повстати в Клівленд ще перед кінцем біжучого року.

В Савт Каролайні заборонено курити по обіді.

Сенат стейту Савт Каролайна приняв в першім читанню законопроєкт, аби в публичних харчових місцях, як в реставраціях і готелях, заборонити курити по обіді і взагалі по кождій страві. Кождий властитель реставрації і готелю має вивісити на виднім місци пересторогу, що „курене забороняється" під строгою карою.

Кошти депортовання большевиків.

На поживу для 249 депортованих недавно до Росії большевиків видало правительство Злучених Держав 9.000 долярів.

О 2-центові монети Розевелта.

В парляменті Злучених Держав внесено резолюцію, аби випустити 2-центові монети з погруддем покійного Теодора Розевелта, бувшого президента Злучених Держав.

Коли вільно в Ню Йорку бити серни.

В нюйорськім соймі внесено законопроєкт, аби заборонити раз на все лови на молоді серни. Можна стріляти лише такі серни, що мають роги на три цалі довгі або більші. Календар ловецький є: в Адірондакс вільно робити лови на серни від 15. жовтня до 15 падолиста, таксамо в Беркшайрс, а в Кетскілс від 1-го до 15 падолиста.

Проект на споєннє зелізниць.

Банкир Олдгем, в Ню Йорку, виготовляє проєкт на споєннє всіх зелізниць у Злучених Державах в 14 сильних організацій, які моглиб конкурувати між собою. Дотепер у Злучених Державах є много-премного ріжних зелізничих компаній, а лише кілька з них можуть вести між собою конкуренцію. Инші є слабі. Тому проєктується злучити слабші зелізничі спілки з сильнійшими.

Те споєннє малоб виглядати так: Пенсильванія і Н. Й.-Н. Г.-Гартфорд. Ню Йорк Сентрал і Ню Інґленд. Вабаш і Ірі і Пір Маркет і Лігай Веллі і деякі меньші, Балтимор-Огайо і Пенсильванія-Редінґ і Норфолк-Вестерн і Чесапік-Огайо. До Сотерн Пасифік будуть прилучені сусідні маленькі зелізниці і також Шікаґо-Алтон і Канзас Сіти і Мексико-Орієнт і Канзас Сіти Сотерн. До Нортерн Пасифік-Бурлінґтон будуть прилучені Колорадо Сотерн і Колорадо Мідленд і Форт Ворт і Денвер Сіти. До Іллінойс Сентрал-Сіборд будуть влучені ті, що тепер, а до Ґрейт Норт-Вестер будуть влучені Шікаґо-Нортвестерн, Ґрейт Нортерн і Шікаґо-Ст. Пол-Мінеаполіс-Омага. Мілвокі-Су останеться так, як є.

Споєннє зелізниць робиться в тій цїли, аби кожда зелізнича спілка могла заробити на одній милі бодай 10.000 долярів.

Платня учителів у Злучених Державах.

Як низко є плачені учителі у Злучених Державах, свідчить тарифа, зладжена міністерством праці. Вона виказує, що в 1916 році учитель народної школи побирав пересічно 53 доляри на місяць, не маючи до того жадних инших додатків. До 1918 року платня збільшилась о 16%. З огляду на таку низку платню, учителі, навіть старші, почали чисельно покидати учительство і братись до иншої праці, деколи і лекшої і поплатнійшої.

ЩО ПИШУТЬ В ЛИСТАХ.

Куликів, 26. падолиста 1919.

Найдорощий Брате, Братова і Вуйку!

Любий Брате! Дуже утішив нас Твій лист, писаний 29/VII. 919. Я будучи дома недавно забрав його з собою. Даруйте, що скорше не звідався до Вас листовно. Серед журби, непевних часів, крівавої доби дня нашого народу вже від року (1/XI. 918) ми заєдно звернені очима до схід сонця глядимо кращої долі. Тай позабули на захід — на Вас Дорогих. Много я написавби Вам про долю нашу, так знайте крівавиться серце, жаль тиснесь на вні, у груди знимаєсь біль. Так краще минемося, а опишу дозволене:

„Дівчата вже дівки, оба Вуйкові хлопці вже парібки. Пилип у хаті. Три літа був на війні. Стратив там здоровлє. Хоч він з кляс вийшов, такой 1915 р. заасентерували. Асентерунок бував кождого року 2 рази. У небіжки Австрії служили і такі герої як Василь Замроз, Стефан, Михальцьо (Лука) і дальше, і таких було брак. З нашого села згинуло на війні австр. около 30. А тепер Бог зна, чи вернуть ті, що пійшли, хоч не много таких найшлося. Я кілька разів читав амер. „Свободу". Чи Ти мав коли нашу часопись? Іван був учителем в Липівци. Лишив жінку там і 3 дітий, пійшов, як кажеш Ти, рвати кайдани. Бог зна! Десь на Україні тепер з Москалями „рахується". Чи живе, чи ні, Бог святий знає. За наш рідний край не питай! Хиба більше лиха не зазнав, як тепер! От знаєш, є ріжні Татари: нехрещені були колись, хрещені переводяться на днях. Я вже на своїм становиску від 1/VIII, 1918 р. Вженився я у своїм селі. Вже маємо донечку місячну (Ярослава-Марійка). Здоровенька і гарно росте. Тепер якраз плаче, бо тато пише, а мама у кухни, нема кому носити. Так хочу писати за рідну хату, а все завертаю на моє. Господарка наша прибрала статочний вид. Довкола обгороджено (дещо мною). Від Федя здовж. Тепер ми стайні посунули в своє, щоб йому відступити подвіря 3 метри, а він нам відступив городу і за коморою. Сад Твій є окрасою сего хазяйства. Дуже гарний і родить. Перед вікнами Іванів, також гарний.

Морґ землі у нас тепер 5 до 6 тисяч корон. Так мають парцелювати ґрунта панські, але лиш Поляки можуть купувати, а нашим хлопам пани не хочуть продавати і з гори наказане, що не вільно продати нікому, як лиш Полякови. Корови наші паслись у лісі, таксамо майже ціла соснина наняла. Дрова купують. Фіра ламаки 40 до 50 корон. Ставчиська косимо. Вид змінився. Єврей купив і витяв ліс довкола ставчиськ. Нашого не рушив, бо ми не позволили. Дуб старий остав ся наш, стоїть мов старий дідусь і добротливо поглядає на всяке нище поламане деревце.

Тут під Львовом малисьмо війну через 7 місяців о 3 кільометри від лінії. Страшно і лячно було, але всеж таки було краще під своїми, як тепер. Народ прибитий, безрадний. Священики в части і інтеліґенція замкнені. Кращі сини народу коротають свою долю поза границями. Читай укр. американські часописи, а знати-меш наше „щастє", наш „рай".

Тато вже старі. Коли скорше вернеш, так можеш ще бачити їх. А певно, много а много вражінь і милих і прикрих стріне Тебе у рідним селі, хатині, родині. А придалобся нам тепер много у селі свідомійших одиниць. Праці є много, а ми всі розбіглись мов ті вівці перед вовком, народ остався сам, прибитий, приголомшений, безрадний. Тепер Ваш 1 доляр коштує наших 75 корон. Так наші гроші стратили вартість. Як бачиш нема у нас гаразду. О стільки тут може милійше, бо між своїми: зі своїми і радуєсь чоловік і плачемо разом. Однак є надія у Бога, що такой наш народ стане вільним і господарем-газдою у своїй хаті. А Ви усі Українці на вільній земли Вашінґтона не лишіть нас безпомічних. Заговоріть голосно за нашу недолю, щоб голос Ваш залунав грімко під небеса і спричинив зірванне наших кайдан. Коли можете і охота приїдьте! — **Андрій.**

(Сей лист одержав Григорій Круцько, з Клівленд, від брата, котрий є священиком).

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Парохіяни, Блек Рак, Бофало. — Справи парохії своєї полагодьте самі між собою. Широкий світ не потребує знати, що там у вашій парохії діється, бо таке є майже всюди. Колиби ми вам помістили, другі того схочуть, а на се брак у нас місця.

І. Ф., Істгемптон, Масс. — На се ми Вам не можемо нічого порадити. Ви повинні знати, що машинки на робленнє гроший не продає ніхто, отже не треба було купувати. А Ви купили машинку, заплатили за неї — як кажете — 4.000 долярів, а вона не добра...

Ф. А., Сліксвіл, Па. — „Пересторога" не пійде. Ми вже кілька або й кільканайцять разів остерігали наших іміґрантів, аби не держали гроші по куферках, бо вони є наражені на крадіж. Воно дуже характеристичне, що Ви самі не знаєте, кілько Вам гроший забрав „поліцай"-злодій. Кажете, що забрав богато 20-долярівок, які були тісно зложені одна другій, на цаль грубости. Колиб Ви були читали всі наші попередні перестороги, Ви не булиб держали гроші в куферку, але булиби перерахували їх і занесли до банку або на почту. Таких, що держать гроші в куферку, думаємо є ще богато і їх чекає тасама пригода, яка лучилася з Вами.

Н. Л. Семеген, Дітройт. — „Нова Рада", ул. Бляхарська, ч. 11, Львів. — „Вперед", ул. Руська, ч. 3, Львів. — Річна передплата „Н. Ради" і „Вперед" виносить до Америки на рік по 5 долярів.

С. С. С. — Станиславів в днях перед і по 5-тім лютого 1919 находився в руках Українців. Поляків ані большевиків там не було тоді. Поляки прийшли в маю, а большевиків там взагалі не було. Про жадні бунти ми не чували. Ціла армія українська находилася тоді під командою ґенерала Павленка, а хто проводив станиславівським ґарнізоном, не знаємо.